

Assessments in de lerarenopleiding

Arien Bekker-Holtland

Chris Brandenburg

Sonja de Bruin

Jacqueline Kösters

Marry Reinink

Johan Strijbis

Karen van der Worp

Titel:

Assessments in de lerarenopleiding

Auteurs:

Arien Bekker-Holtland, Chris Brandenburg, Sonja de Bruin, Jacqueline Kösters, Marry Reinink, Johan Strijbis, Karen van der Worp

Redactie:

Odrie Communicatie, Frans Weeber

Vormgeving en druk:

Boekhorst Design B.V.

Uitgave:

ADEF, projectgroep competentiegericht opleiden en beoordelen (COB) deelprojectgroep competentiegericht beoordelen, maart 2010

Kopiëren voor eigen gebruik is toegestaan.

Inhoudsopgave

1	Inleiding	4
2	Assessments in de opleiding	6
3	Assessments in de praktijk	19
	3.1 Het assessment hoofdfasebekwaam	19
	3.2 Het assessment afstudeerbekwaam	22
	3.3 Het assessment startbekwaam	27
4	Kwaliteitsbewaking van de assessments	31
5	Knelpunten bij de uitvoering	37
	Bijlagen	41
1	Ontwerpeisen	41
2	Holistische beelden als aanvulling op de SBL-competenties	44
3	Dublin-descriptoren en SBL-competenties in schema	48
4	Gedragsindicatoren voor drie niveaus	50
5	Voorbeeld vakassessment EVC	68
6	Beoordeling meesterproef Hogeschool van Amsterdam	71
7	De competentiegerichte toetspraktijk van de ILS-HAN	76
8	Voorbeelden assessment hoofdfasebekwaam	78
9	Voorbeelden assessment afstudeerbekwaam	72

1 Inleiding

In december 2004 verscheen de eerste versie van het assessmentinstrument ter vaststelling van de startbekwaamheid van tweedegraadsleraren. Op basis van evaluatiegegevens van een pilot uit 2005, en voortschrijdende inzichten betreffende competentiegericht opleiden en beoordelen, is een tweede versie ontwikkeld. Die versie ligt voor u en is evenals de eerste versie ontwikkeld door de projectgroep Competentiegericht Opleiden en Beoordelen (COB). De opdracht voor het project is verstrekt door het directeurenoverleg tweedegraads lerarenopleidingen (ADEF).

Dit instrument is ontwikkeld, omdat de lerarenopleidingen assessments op een verantwoorde manier willen uitvoeren. In bijlage 1 staat een overzicht van de ontwerpisen waaraan assessments moeten voldoen. Dit overzicht is tevens een verantwoording van de keuzes die de projectgroep bij het ontwikkelen van het instrument heeft gemaakt. Een tweede overweging voor de ontwikkeling van dit instrument heeft te maken met wensen vanuit de samenleving. De lerarenopleidingen wordt gevraagd om zich te verantwoorden over het eindniveau van de opleiding.

Doordat de lerarenopleidingen in toenemende mate een eigen profiel ontwikkelen, is het van belang gemeenschappelijke standaarden met betrekking tot bekwaamheden af te spreken. In dit instrument zijn standaarden vastgelegd voor het bepalen van bekwaamheden op drie niveaus: hoofdfasebekwaam, afstudeerbekwaam en startbekwaam.

Het assessmentinstrument is bedoeld voor ontwikkelaars van toetsbeleid en voor assessoren. Docenten en onderwijsontwikkelaars kunnen ten behoeve van het primaire proces het instrument gebruiken om zicht te krijgen op de standaarden behorende bij de verschillende assessments.

De zeven hoofdcompetenties, zoals geformuleerd door de Stichting Beroepskwaliteit Leraren (SBL) vormen het uitgangspunt en het beoordelingskader voor de assessmentprocedure. Deze competenties zijn opgedeeld in tal van gedragsindicatoren waardoor een versplinterd beeld van de competenties van een leraar kan ontstaan. De lijst met gedragsindicatoren kan de suggestie wekken van een afvinklijst. Echter afvinklijsten passen niet bij het beoordelen van competenties. Te analytisch beoordelen heeft volgens Sinke¹ het gevaar in zich dat de deelaspecten wel afzonderlijk beoordeeld worden, maar dat er te weinig gekeken wordt naar het geheel. We kiezen dan ook meer voor een holistische dan voor een analytische benadering. Een competentiebeoordeling is een totaalbeoordeling over product en proces. Bij een competentie gaat het er om kennis en vaardigheden, al dan niet in een gewijzigde vorm, in allerlei

1 Gert Jan Sinke, Aan de slag met assessments, blz 75,76

nieuwe situaties toe te passen. In bijlage 2 is een beschrijving van holistische beelden opgenomen als aanvulling op de zeven SBL-competenties. De holistische beelden hebben als doel om een kernachtig, samenhangend en concreet beeld te schetsen van wat we van een student in de verschillende fases van de opleiding verwachten. Wat is het beeld dat een student aan het einde van de propedeuse, aan het eind van de hoofdfase en aan het eind van de afstudeerfase als hij de opleiding als startbekwaam docent verlaat, moet kunnen laten zien?

Deze beschrijving van de assessmentprocedure met de bijbehorende instrumenten zal in ADEF-verband gebruikt worden voor collegiale toetsing. De toetsing kan onderdeel uitmaken van de kwaliteitscyclus van de lerarenopleidingen. Zie hiervoor ook de publicatie 'De assessmentpraktijk verbeteren door intercollegiale consultatie in de vorm van een audit in het hbo'.

In hoofdstuk twee beschrijven we de samenhang tussen en het eigene van de verschillende assessments en we geven een toelichting op de kwalificaties. In hoofdstuk drie besteden we aandacht aan de assessments in de praktijk. Hoofdstuk vier heeft betrekking op het bewaken van de kwaliteit van de assessments in de opleiding en de assessoren. In hoofdstuk vijf behandelen we een aantal knelpunten en doen we aanbevelingen voor degenen die verantwoordelijk zijn voor het toetsbeleid.

2 Assessments in de opleiding

2.1 Eindkwalificaties: competenties, bekwaamheidseisen, hbo-niveau en kennisbasis²

De beoogde eindkwalificaties voor het beroep van leraar zijn geformuleerd in zeven competenties die de kern vormen van het beroep en die zijn vastgelegd in de Wet op de beroepen in het onderwijs (Wet BIO). Deze wet is per 1 augustus 2006 in werking getreden. De zeven competenties in het kort:

1. *Interpersoonlijk competent*

Kern: ervoor zorgen dat er in de groepen leerlingen/cliënten waarmee je werkt, een prettig leef- en werkklimaat heerst. Op een goede manier leiding geven, een vriendelijke en coöperatieve sfeer scheppen en een open communicatie tot stand brengen.

2. *Pedagogisch competent*

Kern: leerlingen/cliënten begeleiden en ondersteunen in hun ontwikkeling tot zelfstandige en verantwoordelijke personen. Zorgen voor een veilige leeromgeving in groepen en lessen.

3. *Vakinhoudelijk en didactisch competent*

Kern: ervoor zorgen dat leerlingen zich de basiskennis en principes van het schoolvak eigen maken en vertrouwd raken met de wijze waarop deze kennis in het dagelijks leven en in de wereld van hun toekomstige werk wordt gebruikt. Ontwerpen van en werken met een krachtige leeromgeving in groepen en in lessen.

4. *Organisatorisch competent*

Kern: ervoor zorgen dat je werk en dat van je collega's op school of in de instelling goed op elkaar zijn afgestemd. Bijdragen aan het goed functioneren van de organisatie van de school of instelling.

5. *Competent in het samenwerken met collega's*

Kern: je werk afstemmen op dat van je collega's op de school of instelling. Bijdragen aan een goed pedagogisch en didactisch klimaat en aan het goed functioneren van de school of instelling.

6. *Competent in het samenwerken met de omgeving*

Kern: contacten onderhouden met de ouders of verzorgers van de leerlingen/cliënten. Meewerken aan een goede samenwerking van je school/instelling met andere instellingen, stage- en leerbedrijven.

7. *Competent in reflectie en ontwikkeling*

Kern: ervoor zorgen dat je je steeds verder ontwikkelt en professionaliseert. Regelmatig nadenken over je beroepsopvattingen, goed weten wat je belangrijk vindt in de uitoefening van je beroep en van welke waarden, normen en onderwijskundige opvattingen je uitgaat.

2 Zie ook ADEF Differentiëren en innoveren in partnerschap, nov. 2008.

De bekwaamheidseisen zijn door de Stichting Beroepskwaliteit Leraren en ander onderwijspersoneel (het SBL) geformuleerd in samenwerking met het beroepenveld. Zie voor de bekwaamheidseisen: www.lerarenweb.nl.

2.1.1 Competenties en hbo-niveau

Als maatstaf voor het hbo-niveau van de opleidingen worden de Dublin-descriptoren gebruikt. Deze descriptoren beschrijven de eisen die gesteld worden aan afgestudeerden op het bachelorniveau.

De Dublin descriptoren zijn:

1 Kennis en inzicht	Heeft aantoonbare kennis van en inzicht in een vakgebied, waarbij wordt voortgebouwd op het niveau bereikt in het voortgezet onderwijs en dit wordt overtroffen; functioneert doorgaans op een niveau waarop met ondersteuning van gespecialiseerde handboeken, enige aspecten voorkomen waarvoor kennis van de laatste ontwikkelingen in het vakgebied vereist is.
2 Toepassen kennis en inzicht	Is in staat om zijn/haar kennis en inzicht op dusdanige wijze toe te passen, dat dit een professionele benadering van zijn/haar werk of beroep laat zien, en beschikt verder over competenties voor het opstellen en verdiepen van argumentaties en voor het oplossen van problemen op het vakgebied.
3 Oordeelsvorming	Is in staat om relevante gegevens te verzamelen en te interpreteren (meestal op het vakgebied) met het doel een oordeel te vormen dat mede gebaseerd is op het afwegen van relevante sociaal-maatschappelijke, wetenschappelijke of ethische aspecten.
4 Communicatie	Is in staat om informatie, ideeën en oplossingen over te brengen op een publiek bestaande uit specialisten en niet-specialisten.
5 Leervaardigheden	Bezit de leervaardigheden die noodzakelijk zijn om een vervolgstudie die een hoog niveau van autonomie veronderstelt aan te gaan.

In bijlage 3 zijn de SBL-competenties en de Dublin-descriptoren in één schema verwerkt.

In de Wet BIO zijn de competenties omschreven op het bekwaamheidsniveau, waaraan een beginnende docent moet voldoen. Dit bekwaamheidsniveau is daarmee ook het eindniveau (niveau 3) waar de tweedegraadslerenopleiding voor opleidt: bekwaam docent, niveau bachelor.

Formeel bestaat de opleiding uit twee fasen: de propedeutische fase (jaar 1) en de hoofdfase (jaar 2, 3 en 4). De meeste lerarenopleidingen delen de hoofdfase op in twee delen: de hoofdfase (jaar 2 en 3) en de afstudeerfase (jaar 4).

Naast het eindniveau, de afronding van de afstudeerfase, hanteren de meeste lerarenopleidingen³ voor de toetsing van de opleidingsdoelen twee tussenniveaus. Het eerste niveau is gekoppeld aan het behalen van de propedeuse; het tweede niveau beschrijft het niveau van de student⁴ die voldoende competent is om zelfstandig voor de klas te staan tijdens de afstudeerfase.

Samenvattend:

Niveau 1 hoofdfasebekwaam
Niveau 2 lio- of afstudeerbekwaam
Niveau 3 startbekwaam docent

De criteria die ten grondslag liggen aan de bepaling van het niveau zijn:

1. De mate van zelfstandigheid en verantwoordelijkheid: studenten die een competentie beter gaan beheersen tonen meer zelfstandigheid.
2. De mate van complexiteit van de context: studenten functioneren in steeds complexere situaties, van gereduceerde situaties (bijvoorbeeld een kleine groep leerlingen) naar authentieke beroepssituaties, waar professionals in werken.
3. De mate van volledigheid van de handeling: studenten die een competentie beter gaan beheersen, laten binnen die competentie andere en meer vaardigheden zien.

3 Niet alle lerarenopleidingen werken met drie assessments in de opleiding, zie bijvoorbeeld bijlage 7.

4 Waar 'student' staat kan ook 'kandidaat' worden gelezen. Het zijn niet alleen studenten die geassesseerd worden

Criterion	Niveau 1	Niveau 2	Niveau 3
	hoofdasebekwaam	afstudeerbekwaam	startbekwaam
<i>De mate van zelfstandigheid en verantwoordelijkheid</i>	van begeleiding (docentsturing)	via met toezicht en onder begeleiding naar zelfstandig (gedeelde sturing)	naar zelfstandig en zelfverantwoordelijk (zelfsturing)
<i>De mate van complexiteit van de context</i>	van eenvoudig	via complex	naar professioneel
<i>De mate van volledigheid van de handeling</i>	van observeren, oriënteren, assisteren en verwoorden	via analyseren (m.b.v. theorie), plannen, uitvoeren, (zelf-) evalueren	naar toepassen, evalueren, standpunt bepalen, verantwoorden

In het hoogste niveau zijn de Dublin-descriptoren verwerkt.

De competenties op niveaus worden geconcretiseerd in gedragsindicatoren. Dit zijn voorbeelden van competent gedrag. Het is belangrijk om deze gedragsindicatoren niet te gebruiken als afvinklijstje, maar als indicatie van gedrag. De student hoeft niet alle gedragsindicatoren te laten zien. Wellicht kan hij door middel van verslaglegging van ander gedrag evengoed competent handelen bewijzen.

Voorbeelden van gedragsindicatoren voor de drie niveaus zijn opgenomen in bijlage 4.

2.1.2 Competenties en kennisbasis

Competent handelen veronderstelt dat de leraar beschikt over kennis, vaardigheden en attitudes op verschillende terreinen. De leraar moet dus beschikken over een kennisbasis. De tweedegraadslerarenopleidingen hebben gezamenlijk een opzet ontwikkeld voor een kennisbasis. Zie ook www.kennisbasis.nl. In de kennisbasis worden drie niveaus van kennis (theoretisch, methodisch en praktisch) afgezet tegen drie kennisgebieden.

Kennisbasis	Kennis van de leerling	Kennis van leren en onderwijzen (didactiek)	Kennis van leerinhouden
Theoretische kennis	generiek	generiek + vakspecifiek	vakspecifiek
Methodische kennis	generiek	generiek + vakspecifiek	vakspecifiek
Praktische kennis	generiek	generiek + vakspecifiek	vakspecifiek

De kennisbasis heeft twee delen:

- **vakspecifieke kennisbasis:** kennisvereisten van het schoolvak (leerinhoud vakgebied en vakdidactiek);
- **generieke kennisbasis:** vakoverstijgende kennisvereisten met betrekking tot het pedagogisch-didactische domein.

De bekwaamheidseisen omvatten generieke en vakspecifieke kennis. In de kennisbasis wordt kennis van de inhoud van het schoolvak en van de pedagogisch-didactische aanpak verbonden met de kennis die vereist is voor verdere ontwikkeling. Bekwaamheid op professioneel niveau impliceert dus dat de leraar beschikt over kennis van het vak (inclusief basiskennis van het schoolvak), van het leren en van de leerling.

De kennisbasis omvat verschillende soorten kennis:

- **Theoretische kennis:** dit is kennis die abstract, contextonafhankelijk, gegeneraliseerd is. Het betreft de grondslagen van een vak. Het gaat daarbij om de aanwezigheid van een kennisrepertoire waarin de aankomende leraar 'als expert' thuis is, waaruit hij keuzes kan maken, deze kan 'vertalen' voor leerlingen en vanuit verschillende perspectieven kan verantwoorden.
- **Methodische kennis:** dit is kennis van processen van leren en onderwijzen. Het is kennis die nadrukkelijk in verbinding moet staan met theoretische en praktische kennis en die bestaat uit contextonafhankelijke en contextafhankelijke componenten. Bijvoorbeeld: hoe speel ik didactisch in op verschillen tussen leerlingen qua voorkennis?

- **Praktische kennis:** dit is kennis die concreet, contextafhankelijk of gerelateerd is aan de situatie. Deze kennis helpt de leraar om problemen in alledaagse situaties uit zijn of haar leef- en werkwereld op te lossen. Bijvoorbeeld: op welke kennis bij de leerlingen moet ik een beroep doen om leerstof uit de methode te verduidelijken?

Omdat in onze opvatting een competentieassessment niet de geëigende toetsvorm is om de theoretische en de methodische kennis te toetsen, is de beheersing van deze kennis een instapvoorwaarde voor het assessment startbekwaam.

Aanvankelijk ging men ervan uit dat het voldoende was kennis integratief te toetsen tijdens een competentieassessment: als er competent gehandeld wordt in een kenmerkende beroepssituatie, blijkt daaruit in voldoende mate dat de vak- en generieke kennis beheerst wordt. De visie op de relatie tussen kennistoetsing en competentietoetsing is in de laatste jaren verschoven. Mede onder druk van het maatschappelijk debat over de kwaliteit van het onderwijs is er nu weer meer aandacht voor de toetsing van contextonafhankelijke kennis. Momenteel worden in het kader van het K3-project⁵ landelijk voortgangstoetsen ontwikkeld; in eerste instantie voor de theoretische en methodische kennis van vakinhoud en vakdidactiek. Vervolgens wordt dit ook gedaan voor het generieke deel. Een voldoende score op deze kennistoetsen is een voorwaarde om deel te mogen nemen aan een competentieassessment.

Bij de meeste lerarenopleidingen is de beheersing van de kennisbasis een instapvoorwaarde voor de deelname aan het assessment afstudeerbekwaam; dit betekent dat de kennisbasis afgerond wordt in de eerste drie jaren van de opleiding. Een lio moet zelfstandig voor de klas kunnen functioneren en moet daarvoor ook de kennisbasis beheersen. Bij een enkele lerarenopleiding is beheersing van de kennisbasis een instapvoorwaarde voor deelname aan het assessment startbekwaam en worden nog in de afstudeerfase onderdelen van de kennisbasis onderwezen.

2.2 Competentieverricht beoordelen

Bij een competentieverricht curriculum hoort een competentieverrichte toetsing, assessments en een voor competentieverrichte toetsing geschikt beoordelingsinstrumentarium. Hiertoe behoren het portfolio, kenmerkende situaties, holistische beelden, criterium gericht interview. Met behulp van deze instrumenten wordt zowel de ontwikkeling van een competentie als de competentie 'als geheel' getoetst, waarbij kennis, vaardigheden en houding als onderdelen gezien worden van een competentie. Daarnaast vindt in een competentieverricht curriculum ook afzonderlijke toetsing plaats van kennis en vaardigheden (de kennisbasis): zij vormen immers de bouwstenen van een competentie.

5 K3-project ADEF- G. van den Hoven, D. van der Veen Utrecht, oktober 2008

In een *competentieassessment* toont de student aan competent te kunnen handelen in de beroepscontext.

- **Portfolio:** Het portfolio is het instrument waarin de student zijn ontwikkeling en het resultaat van die ontwikkeling zichtbaar maakt. De belangrijkste onderdelen van het portfolio zijn een beschrijving van de competentieontwikkeling (zelfevaluatie), een POP, een dossier of archief met bewijsmateriaal en een beschrijving van de visie op onderwijs.
- **Kenmerkende situaties:** Dit zijn voor het beroep kenmerkende taakgebieden, waarin een docent competent moet kunnen handelen. Deze worden door de student gebruikt in zijn portfolio of de presentatie tijdens het assessment. De assessor kan ze gebruiken in het assessmentgesprek.
- **Holistische beelden:** in een holistisch beeld wordt een leraar of student beschreven, handelend op één van de drie competentieniveaus. Holistische beelden kunnen door studenten en assessoren gebruikt worden als ijkpunt.
- **Criterium gericht interview:** Dit is een interview met twee onafhankelijke assessoren waarin de student aantoont dat hij de competenties op een bepaald niveau beheerst.

Een assessment is in meerdere opzichten integratief. De verschillende competenties worden in samenhang aangetoond; datzelfde geldt voor de competentieaspecten kennis, vaardigheden, attitudes. De student integreert praktijkervaringen met theoretische inzichten, hij verbindt vroegere leerervaringen met nieuwe leerervaringen en geeft er blijk van het geleerde te kunnen toepassen in nieuwe situaties. De student wordt ook gedwongen om vanuit verschillende perspectieven naar zichzelf en de eigen ontwikkeling te kijken en deze te beschrijven. Met andere woorden: de student kijkt vanuit een helicopterview naar zijn ontwikkeling als leraar en betreft daarbij leerervaringen uit verschillende perioden en uit verschillende contexten. De assessor gaat na of de beschrijving en de presentatie van de ontwikkeling overeenkomt met het vereiste beheersingsniveau van de competenties.

De assessments hebben in het competentiegerichte curriculum twee functies:

- een *summatieve* functie ten aanzien van de voorafgaande fase: in het assessment toont de student aan dat hij de competenties heeft verworven op het gewenste beheersingsniveau;
- een *formatieve* functie ten aanzien van de volgende fase van de opleiding (toetsen om te leren): het assessment levert de student feedback op die hij gebruikt voor het formuleren van leerdoelen voor de volgende fase van zijn ontwikkeling c.q. opleiding. De feedback die de student krijgt bij het assessment startbekwaam kan hij gebruiken voor zijn verdere professionalisering.

De assessments zijn in principe leerwegaafhankelijk. Elke student van de lerarenopleiding neemt deel aan deze assessments, onafhankelijk van het traject dat hij volgt. Dus voltijdstu-

denten, deeltijdstudenten (versnellers en niet-versnellers) en studenten van de kopopleiding worden met hetzelfde beoordelingskader getoetst op het vereiste beheersingsniveau van de competenties. De assessments zijn daarmee voor de opleiding ook een instrument om extern, bijvoorbeeld naar scholen, de kwaliteit van studenten te waarborgen, onafhankelijk van het gevolgde traject.

Als een student kan aantonen over voldoende eerder verworven competenties (EVC) en eerder verworven kwalificaties (EVK) te beschikken, is het mogelijk om direct een assessment op niveau 2 of misschien zelfs niveau 3 te doen. Zo hoeven studenten van de kopopleiding bijvoorbeeld geen hoofdfasebekwaam assessment te doen omdat ze, op basis van EVK's, in de hoofdfase mogen starten.

Van het assessment hoofdfasebekwaam naar startbekwaam neemt de complexiteit toe, de rol van het werkveld wordt groter en de vrijheid voor de student om het assessment in te richten neemt toe.

In onderstaande tabel worden de drie assessments in de opleiding vergeleken naar de minimum eisen op een aantal relevante aspecten.

	hoofdfasebekwaam	afstudeerbekwaam	startbekwaam
tijdstip	eind propedeuse	eind hoofdfase, voor de afstudeer- of lio-fase	afsluiting studie
organisatie	opleiding, assessment-bureau	assessmentbureau	assessmentbureau
toelatingseis	gelijk aan bindend studie advies	conform lio, volgens lio-CAO	alle studieonderdelen zijn afgerond, behalve de ec's voor het assessment startbekwaam

Formatief, summatief	vooral formatief: niet certificerend, wel toekomstgericht	summatief: minimaal aantal behaalde punten en succesvol assessment is voorwaarde om lio te worden	summatief: certificerend
wat wordt beoordeeld?	geschikt voor opleiding en beroep	zelfstandig voor de klas staan	hbo-niveau, startbekwaam
rol kennisbasis	instapvoorwaarde	instapvoorwaarde, kennisbasis is afgerond	de kennisbasis is geïntegreerd
rol competenties	in principe alle competenties, soms wordt er een selectie gemaakt. Minimaal competentie 1, 2, 4 en 7	in principe alle competenties, soms wordt er een selectie gemaakt. Minimaal competentie 1, 2, 3, 4, 5, 7	alle competenties. Student krijgt ontwikkelingsgericht advies aan de hand van zijn competenties
rol vak	vakproducten toevoegen aan portfolio. Kwalitatieve eisen bindend studieadvies zijn deels afkomstig van het vak	beheersing van theoretische en methodische (vak) specifieke kennis is voorwaarde voor deelname assessment	best werk: kan gericht zijn op het vak
beoordelingsmodel	niveau 1	niveau 2	niveau 3 hbo-niveau
voorbereiding op assessment	indeling (vorm, structuur) staat vast	indeling (vorm, structuur) staat vast	vorm en structuur worden voornamelijk door de student bepaald
mix instrumenten	competentiescan, portfolio, presentatie, CGI	portfolio, praktijkopdracht, presentatie, CGI	portfolio, presentatie, CGI, best werk / afstudeerproduct

assessoren: onderscheid begeleiding/ beoordeling	opleidingsassessoren. Begeleider is niet de assessor, maar een studieloopbaanbegeleider	opleidings- en veld-assessoren, opleidingsvakassessor. Begeleider is niet de assessor	opleidings- en veld-assessoren. Begeleider is niet de assessor. Bij voorkeur assessor met vakdeskundigheid
rol veldassessoren	geen veldassessoren	bij voorkeur veld-assessor als algemene assessor ¹	veldassessor als vak- of algemene assessor
rol vakassessoren	geen voorkeur voor opleidings- vak- of algemene assessor	bij voorkeur opleidings-assessor met vakdeskundigheid	bij voorkeur één assessor met vakdeskundigheid. Wel of geen vakassessor is minder belangrijk dan het koppelen van opleidings-assessor aan veldassessor

2.3 EVC-assessments en intake assessments

In toenemende mate is er binnen de lerarenopleidingen sprake van maatwerktrajecten voor verschillende doelgroepen (bijvoorbeeld de kopopleiding) en individuen (maatwerk op basis van een EVC-assessment).

Een EVC-assessment is een onderzoek waarin gekeken wordt naar het beheersingsniveau van de competenties voor een bepaald beroep. Onderzoek naar wat een individu weet en kan (kennis, vaardigheden en attituden) met als doel erkenning van eerder leren en de daarbij verworven competenties, onafhankelijk van de manier waarop en de plaats of context waarin geleerd is. Competentiegerichte beoordeling is leerwegonafhankelijk.

Voor een EVC-assessment geeft de kandidaat met behulp van zijn portfolio aan welke leer- en werkervaringen (eerder/elders verworven) hij heeft opgedaan en die hij graag erkend ziet in het assessment. De essentie van EVC is namelijk het erkennen dat leren niet alleen gebeurt via het formele onderwijs maar ook in andere informele leeromgevingen. (www.kenniscentrumevc.nl). Een leerwegonafhankelijk beoordelingsmodel geeft de mogelijkheid al deze vormen van leren te waarderen. Leerwegonafhankelijk beoordelen maakt gebruik van authentieke contexten, kan op diverse tijdstippen plaatsvinden, met gebruik van diverse instrumenten.

Competentiegericht beoordelen op deze wijze opgevat vergemakkelijkt de instroom, want de EVC's worden verzilverd. Daarnaast wordt de doorstroom en uitstroom niet belemmerd door 'verplicht' volgen van onderwijs. Kortom het leren kan 'Just for me' en 'Just in time' plaatsvinden.

Een EVC-assessment vindt plaats voordat de kandidaat ingeschreven is aan een opleiding en is gebaseerd op de 'Kennisbasis' en de zeven SBL-competenties en niet op het opleidingsprogramma.

Voor een EVC-procedure zijn de kwaliteitseisen landelijk vastgelegd in de kwaliteitscode EVC⁶. De daarin genoemde kwaliteitseisen zijn:

1. Het doel van EVC moet duidelijk zijn (namelijk: individuele competenties zichtbaar maken, waarderen en erkennen).
2. De rechten van individuele deelnemers zijn geborgd.
3. Procedures en instrumenten zijn betrouwbaar en gebaseerd op goede standaarden.
4. Assessoren en begeleiders zijn competent, onpartijdig en onafhankelijk.
5. De kwaliteit van de EVC-procedure is geborgd en wordt continu verbeterd.

Met de EVC-rapportage kan de student terecht bij alle hbo-opleidingen.

De beoordeling van de vakinhoudelijke bekwaamheid van de kandidaat verdient in de EVC-procedure extra aandacht, omdat een assessment niet de meest geëigende vorm is voor het toetsen van theoretische kennis. De kandidaat zal aan deze bekwaamheid in zijn portfolio extra aandacht moeten besteden. De volgende aspecten spelen een rol:

1. De kandidaat krijgt een hierop toegespitste opdracht in het portfolio. De opdracht heeft betrekking op SBL-competentie 3 'vak- en vakdidactisch bekwaam' en de kennisbasis van het betreffende vak. Het gaat er om dat de kandidaat aantoont in welke mate hij reeds beschikt over een grondige kennis van de leerinhouden waarvoor hij verantwoordelijk is. Deze kennis kan hij buiten formele scholing hebben opgedaan, bij voorbeeld door zelfstudie, werkervaring en privéactiviteiten.
2. Onder vakinhoudelijke bekwaamheid wordt verstaan het geïntegreerd kunnen toepassen van vakkennis en –vaardigheden binnen de beroepscontext van een tweedegraadsdocent.
3. Van de kandidaat wordt verwacht dat hij beschrijft welke activiteiten op vakinhoudelijk gebied door hem zijn uitgevoerd. Op deze wijze kan blijken over welke theoretische en praktische bekwaamheid de kandidaat beschikt. Daarbij moeten geaccordeerde bewijsstukken geleverd worden. De getoonde bewijsstukken, voorzien van een inhoudelijke verantwoording van de kandidaat, moeten voldoen aan de daarvoor gestelde eisen.
4. In het portfolio en tijdens het assessment wordt geen parate kennis getoetst.

6 In hoofdstuk 4 wordt uitgebreid ingegaan op de kwaliteitseisen voor assessments.

5. De kandidaat bewijst zijn vakinhoudelijke bekwaamheid aan de hand van een lijst van vakconcepten en –onderwerpen die ontleend is aan kolom 3. *Kennis van onderwijs-inhouden*, van de Kennisbasis van het betreffende vak.
6. De kandidaat krijgt een handleiding aangereikt voor het maken van een zelfinschatting en het beschrijven van de vakinhoudelijke bekwaamheid per cluster van vakconcepten uit de kennisbasis.

Een vakinhoudelijk bekwame assessor beoordeelt deze eerder verworven vakbekwaamheden en geeft in de rapportage na het assessment een overzicht van de reeds beheerste en nog ontbrekende onderdelen uit kolom 3 van de kennisbasis.

In bijlage 5 is een voorbeeld van een portfolio-opdracht opgenomen die inzicht moet geven in de vakbekwaamheid van de EVC-kandidaat.

In de nog relatief jonge EVC-praktijk zijn twee soorten ‘vakassessments’ te onderscheiden. De meer beschrijvende, zoals in bijlage 5 en een meer gedetailleerde, waarbij alle onderwerpen van de kennisbasis worden gecheckt.

Naast een EVC-assessment kennen we ook een intake-assessment. Een intake-assessment vindt plaats na inschrijving bij een opleiding. Idealiter voldoet een intake-assessment aan dezelfde kwaliteitseisen als de andere assessments.

In december 2009 hebben de lerarenopleiding een gezamenlijke EVC-handleiding met rapportagevoorschrift gepresenteerd. Tevens zijn er afspraken gemaakt over de opzet van de assessorentraining en de kwaliteitszorg. De handleiding met de bijbehorende instrumenten is te raadplegen op www.leroweb.nl.

2.4 De rol van het werkveld bij competentieassessments

In het kader van ‘Opleiden in de school’ en de validering van het eindniveau van de opleiding is het vanzelfsprekend dat het werkveld een rol speelt bij de competentieassessments. Het werkveld heeft een grote rol gespeeld bij het samenstellen van de competenties en bekwaamheidseisen. Een belangrijke bijdrage wordt dus ook gevraagd bij de uitvoering van de assessments.

Veldassessoren worden ingezet bij het assessment afstudeerbekwaam en startbekwaam. Het assessment hoofdfasebekwaam, waar het in feite gaat om de vraag ‘Is deze student geschikt voor de opleiding; is deze opleiding geschikt voor de student?’ is vooral een aangelegenheid van de opleiding. De student heeft nog zeer beperkt stage gelopen. Bij dit assessment speelt het werkveld een geringe of geen rol.

In principe kunnen assessments ook op de opleidingsschool plaatsvinden. Er zijn ons inziens echter drie redenen om te kiezen voor het opleidingsinstituut als locatie.

- Tijdens een assessment moet de student schooloverstijgend denken; een assessment is iets anders dan de afsluiting van een stage.
- Het is gemakkelijker om onafhankelijke assessoren te vinden, de docenten van de school zijn meer 'partij' dan docenten van een andere school.
- Logistiek is het makkelijker assessments op het instituut te organiseren (onafhankelijke assessoren koppelen aan studenten, meerdere assessment per assessor op één dag).

3 Assessments in de praktijk

Voorbeelden van instrumenten zijn te vinden op www.leroweb.nl. Dit geldt voor alle assessments.

3.1 Assessment hoofdfasebekwaam

3.1.1 Kenmerken van het assessment

In het assessment hoofdfasebekwaam wordt nagegaan of de student niveau 1 van de lerarenbekwaamheid heeft bereikt. De student wordt toegelaten tot het assessment als hij aantoonbaar 40 ec van de propedeuse heeft behaald. In deze 40 ec zijn vak- en beroepsvoorbereidende modules, waaronder stagemodules opgenomen. Waarom 40 ec? De meeste lerarenopleidingen hanteren een norm van 40 ec voor het bindend studieadvies.

Uiteraard verdient het de voorkeur om het assessment plaats te laten vinden als afsluiting van de propedeuse. Dit is echter in veel gevallen niet gunstig voor de student in verband met de studeerbaarheid, vandaar dat we aanraden om een relatie te leggen met het bindend studieadvies.

In het assessment hoofdfasebekwaam laat de student zien dat hij 'terecht' gekozen heeft voor de lerarenopleiding en de opleiding beoordeelt of de student opleidbaar is in vier jaar.

Het assessment wordt gewaardeerd met een aantal ec's. De keuze voor het aantal is afhankelijk van de keuzes die gemaakt zijn in het toetsprogramma van de lerarenopleiding.

3.1.2 Criteria voor assessorenkeuze

Het assessment hoofdfasebekwaam is vooral een opleidingsinterne aangelegenheid. Een oordeel over het vermogen van de student om de opleiding in vier jaar af te kunnen ronden is van belang voor de opleiding. Vandaar dat voor dit assessment gekozen is voor opleidingsassessoren. Uiteraard speelt het advies van de schoolopleider van de stageschool een belangrijke rol.

Het is aan te raden om de assessoren te kiezen uit de groep studieloopbaanbegeleiders⁷, omdat zij in de regel de studenten begeleiden bij de voorbereiding op het assessment. Het is omwille van de objectiviteit van belang dat de begeleider van de student niet tevens zijn assessor is. Bij de verdeling van de assessoren over de assessments zal daar rekening mee gehouden moeten worden. Ook voor deze groep assessoren is het van belang getraind te zijn. De assessoren hoeven (vooral nog) niet gecertificeerd te zijn.

7 Voor de functie van studieloopbaanbegeleider worden ook andere benamingen gebruikt zoals studentcoach of mentor.

3.1.3 Voorbereiding studenten en assessoren

Vorbereiding door de student

De student stelt een (digitaal) beoordehngsportfolio samen waarin hij de keuze voor het docentschap en de studie onderbouwt en de juistheid ervan aantoont met bewijzen. Het beoordehngsportfolio moet voldoen aan een aantal eisen, die beschreven zijn in een instructie.

Het portfolio bevat een algemeen deel, een specifiek deel en bijlagen. Het algemene deel bevat in ieder geval de volgende onderdelen:

1. titelblad met de naam van de student, vak, studentnummer, type assessment, naam van de studieloopbaanbegeleider, naam van de school, leerwerkplek, stage;
2. inhoudsopgave;
3. curriculum vitae;
4. bewijs van toelaatbaarheid; een uitdraai van het studievoortgangsoverzicht;
5. terugblik op de totale eigen ontwikkeling (verandering, groei);
6. vooruitblik en hieraan gekoppeld een verantwoording van de keuze voor het docentschap;
7. ontwikkelingsplan voor jaar 2;

Mogelijke inhoud van het specifieke deel, de beschrijving per competentiegebied.

- De groei wordt per competentie beschreven.
- De groei in competenties wordt onderbouwd met bewijsmateriaal. De bewijzen dienen te voldoen aan beschreven criteria.

Mogelijke bijlagen

- Bewijsmateriaal voor de competenties die getoetst worden.
- De resultaten van de quickscan van de SBL en de reflectie hierop.
- De resultaten van de feedbackscan en de reflectie hierop.

Vorbereiding door de assessor

De assessor leest het portfolio en bereidt het criterium gericht interview voor met behulp van vooraf verstrekte formulieren. De voorbereiding kan direct voorafgaand aan het assessment plaatsvinden of los ervan. In het laatste geval wordt het portfolio vooraf opgestuurd.

De student als mede-assessor

Het assessment hoofdfasebekwaam is uitermate geschikt om te werken met peerassessoren. Als daar voor gekozen wordt dan is de vorm met vier studenten het meest voor de hand liggend. Het assessment hoofdfasebekwaam wordt dan in groepjes van vier studenten afge-

nomen. Iedere student leest het portfolio van twee medekandidaten. De student heeft dus ook een rol ten aanzien van het assessment van medekandidaten. De student is niet verantwoordelijk voor de beoordeling van de medekandidaten, maar de kwaliteit van de uitvoering van de rol als peerassessor speelt wel mee in de eigen beoordeling.

Tijdens het criterium gericht interview van de medestudent wordt verwacht dat de student vragen stelt. Deze vragen worden voorbereid tijdens het lezen van het portfolio en na presentatie van de medestudent.

3.1.4 Uitvoering en organisatie

Het assessment zelf

Het assessment hoofdfasebekwaam bestaat uit twee onderdelen.

De Presentatie

Door middel van een presentatie laat de student zien hoe hij functioneert in de omgang met leerlingen. Dat doet hij aan de hand van de competenties. Veel studenten kiezen voor een powerpointpresentatie en een beeldopname, ook andere vormen zijn mogelijk. De student selecteert voor de beeldopname een of meer fragmenten (maximaal vijf minuten in totaal) uit een opname van een activiteit met leerlingen. Allerlei situaties waarin de student leerlingen helpt bij hun werk of interviewt over hun schoolwerk zijn geschikt. De resterende tijd van de presentatie besteedt de student aan de onderbouwing van de keuze voor dit fragment en een reflectie op de beeldopname en de daarin geëtaleerde competenties. De student laat onder andere zien hoe hij zichzelf ziet in de rol van onderwijsassistent en docent.

Het criterium gericht interview

Het criterium gericht interview is te vergelijken met een sollicitatiegesprek en is bedoeld om de competenties van de student in kaart te brengen. Het is een veel gebruikt instrument bij assessments, omdat het de mogelijkheid biedt meer inzicht te krijgen in het niveau van de mate van competentiebeheersing als daarover niet of niet voldoende informatie is verkregen met behulp van het portfolio en de presentatie.

De organisatie van de voorbereiding

De opleiding zorgt voor een duidelijke instructie waarin in ieder geval informatie wordt gegeven over:

1. de voorbereiding, in ieder geval de data van inleveren en de gang van zaken rond het assessment;
2. de aanmelding;
3. de presentatie

4. het criterium gericht interview;
5. de afronding;
6. herkansing en beroep.

De opleiding zorgt voor goed voorbereide, (bij voorkeur) getrainde assessoren en voorziet hen van de nodige formulieren.

De organisatie van de uitvoering

De assessments kunnen door een intern of een extern assessmentbureau of door de vakgroep of het cluster/afdeling uitgevoerd worden. Voorbeelden van verschillende wijzen waarop het assessment en de organisatie daarvan zijn ingevuld zijn te vinden in bijlage 8.

3.1.5 Afronding

Het assessment hoofdfasebekwaam is een voornamelijk formatief assessment, het is niet certificerend, wel toekomstgericht. Het is in zoverre summatief dat in veel gevallen de uitkomst van het assessment input vormt voor het bindend studieadvies

Direct na het assessment stellen de assessoren schriftelijk hun ontwikkelingsgericht advies op. De assessoren delen de uitslag meteen na het assessment mee aan de student en zij geven een mondelinge toelichting. De student krijgt de gelegenheid om een reactie op de uitslag te geven.

Een negatief advies behoort tot de mogelijkheden; dit betreft dan de keuze voor het docentschap en/of de professionele bekwaamheid. De student moet de mogelijkheid krijgen om te herkansen. De termijn waarop dit gebeurt is afhankelijk van de geconstateerde tekorten en de tijd die dit vraagt om dit aan te vullen.

Als de student een klacht heeft dan staan de beroepsmogelijkheden uitgewerkt in de studiegids en het onderwijs- en examenreglement (OER).

In de regel is de routing voor een klacht:

1. het assessmentbureau en de studieloopbaanbegeleider;
2. de decaan;
3. de beroepsinstantie van de hogeschool.

3.2 Assessment afstudeerbekwaam

3.2.1 Kenmerken van het assessment

Tijdens het assessment afstudeerbekwaam wordt nagegaan in hoeverre de student niveau 2 van de lerarenbekwaamheden heeft bereikt. Het assessment afstudeerbekwaam is een summatief assessment: een voldoende beoordeling is een voorwaarde om toegelaten te worden tot de lio-stage. De student laat zien dat hij zelfstandig met een klas kan omgaan en vakin-

houden adequaat kan inzetten in de lespraktijk.

Om deze zelfstandigheid te bewijzen is een praktijkopdracht opgenomen in dit assessment. De praktijkopdracht kan op twee manieren georganiseerd worden.

- De student maakt een video-opname van zijn lespraktijk waarmee hij aantoont dat hij zelfstandig met een klas kan omgaan.
- De uitvoering van een les is onderdeel van het assessment. Dit is de meest realistische vorm van praktijkopdracht, maar is tijdrovend.

De student kan het assessment afstudeerbekwaam aanvragen als hij aantoonbaar voldoet aan de eis voor een 'lio-functie': 180 ec's of 165 ec's met een studieplan voor 15 ec's. Uiteraard verdient het de voorkeur om het assessment plaats te laten vinden als afsluiting van de hoofdfase (180 ec). Echter dit is in verband met de studeerbaarheid vaak onhandig, vandaar dat het assessment in de regel afgenomen wordt terwijl de student nog bezig is met het afronden van de laatste periode.

Wanneer de student in het assessment afstudeerbekwaam een voldoende haalt, heeft hij (vrijwel) alle vakmodulen afgerond.

Het assessment afstudeerbekwaam wordt gewaardeerd met ec's. Zie hiervoor hoofdstuk 5.

3.2.2 Criteria voor assessorenkeuze

Bij het assessment afstudeerbekwaam wordt gekozen voor een opleidings- en een veldassessor. Omdat het assessment afstudeerbekwaam een toelatingsvoorwaarde is voor de lio-stage, is het van belang dat het veld mee oordeelt over de kwaliteit van de nieuwe medewerker. Daarnaast wordt het vak afgerond en daarom is het van belang dat een van assessoren een vakdeskundige is, bij voorkeur de opleidingsassessor. Het verdient de voorkeur om de opleidingsassessor uit de groep studieloopbaanbegeleiders of stagebegeleiders. Het is van belang dat de stagebegeleider en de studieloopbaanbegeleider of mentor van de student niet ook zijn assessor is. Voor de veldassessoren hebben schoolopleiders en/of werkplekbegeleiders de voorkeur.

De assessoren zijn gecertificeerd.

3.2.3 Voorbereiding studenten en assessoren

Voorbereiding door de student

De student stelt een (digitaal) beoordelingsportfolio samen waarin hij aantoont dat hij de competenties op niveau 2 beheerst. De bewijzen die hiervoor aangeleverd worden, kunnen van student tot student verschillen. Een krachtige leeromgeving, is bijvoorbeeld te realiseren door een goede vakinhoudelijke, didactische aanpak of juist door organisatorisch heel sterk te zijn of door een uitstekende relatie met de leerlingen te hebben, of in een combinatie ervan,

mede afhankelijk van de specifieke onderwijscontext. Kortom, hoe competent handelen generaliseerd wordt en hoe daarbij het niveau van beheersing van de daarvoor benodigde competenties zich in die context tot elkaar verhouden, hangt sterk af van de persoonlijke kwaliteiten van de student. De opdrachtbeschrijvingen geven ruimte voor die persoonlijke invulling.

Het portfolio bevat een algemeen deel, een specifiek deel en bijlagen. Het algemene deel omvat in ieder geval de volgende onderdelen:

1. titelblad met de naam van de student, vak, studentnummer, type assessment en de naam van de studieloopbaanbegeleider;
2. inhoudsopgave;
3. curriculum vitae;
4. bewijs van toelaatbaarheid;
5. visiebeschrijving: een visie op het vak (wat is goed vakonderwijs?), wat is een goede vakdocent (wat maakt dat ik een goede vakdocent ben?) en een visie op onderwijs;
6. profileringsplan, met een verantwoording van keuzes voor lio, minor en eventueel andere studieonderdelen in de afstudeerfase;
7. positief advies van de studieloopbaanbegeleider, mentor of coach.
8. terugblik op de totale ontwikkeling (verandering, groei);
9. vooruitblik: aan welke competenties wordt tijdens de afstudeerfase extra aandacht besteed en hoe wordt dit aangepakt?
10. adviezen uit eerdere assessments (indien van toepassing);
11. video van de praktijkopdracht, als de praktijkopdracht niet uit een concrete les bestaat;
12. eventueel andere documenten die het assessmentbureau en/of de opleiding van belang acht.

Mogelijke inhoud van het specifieke deel, de beschrijving per competentiegebied.

- Met betrekking tot competenties wordt de groei per competentie beschreven.
- Bij de zeven competenties wordt specifiek aangegeven op welke manier de kennisellemen van de competenties zijn verworven.
- Eigen conclusies aangaande de competenties en de theoretische onderbouwing hiervan. De student geeft aan welke zaken geleerd en/of gelezen zijn die van invloed zijn geweest op gemaakte keuzes of handelen.
- De groei in competenties wordt onderbouwd door middel van bewijsmateriaal. De bewijzen dienen te voldoen aan beschreven criteria.
- Bewijsmateriaal en toelichting daarop, bijvoorbeeld context, tijdsduur en beoordeling door relevante personen: schoolleiding, schoolopleider of werkplekbegeleider.
- Evaluatie of feedback van collega's, leerlingen en medestudenten.
- De student geeft aan hoe zelfstandig hij aan de competentie heeft gewerkt.

Mogelijke bijlagen

- Bewijsmateriaal voor de competenties: een beperkt aantal relevante voorbeelden, minimaal twee per competentie.
- Eén bewijsstuk kan bij meer competenties gebruikt worden.

Vorbereiding door de assessor

De assessoren lezen het portfolio en bereiden het criterium gericht interview voor aan de hand van vooraf verstrekte formulieren. Deze voorbereiding kan direct voorafgaand aan het assessment plaatsvinden of los ervan. In het laatste geval wordt het portfolio vooraf opgestuurd.

3.2.4 Uitvoering en organisatie

Het assessment zelf

Het assessment afstudeerbekwaam kent drie of vier onderdelen.

De presentatie

Met behulp van een presentatie laat de student zien hoe hij functioneert als aankomend beroepsbeoefenaar (niveau 2). Met behulp van voorbeelden uit zijn portfolio toont de student aan dat hij in staat is onderwijsleersituaties te ontwerpen, uit te voeren, te evalueren en bij te stellen. De student presenteert zijn portfolio en de praktijkopdracht. Het uitvoeren van een les behoort ook tot de mogelijkheden. De presentatie van het portfolio is geen herhaling van erin staat, maar een aanvulling of een verdieping. Bij de presentatie van de praktijkopdracht zijn voorbereiding, uitvoering en reflectie vaste onderdelen.

Praktijkopdracht

Allereerst wordt de opname van de praktijkopdracht getoond. Deze bestaat uit een video-opname van een activiteit met leerlingen en eventueel een andere praktijksituatie. Hierbij wordt eerst de context beschreven waarin de praktijkopdracht plaatsvindt. Met context wordt bedoeld een beschrijving van het type onderwijs, de leerlingen, vak, didactische setting, doel van de activiteit. De student verantwoordt zijn keuzes en geeft aan bij welke competentiegebied(en) het aansluit. Als het een les betreft wordt aangegeven wat het doel van de les is. Bij reflecties worden ook de beoordeling van begeleider en leerlingen betrokken. Het laten zien van video is gebonden aan een vooraf bepaalde tijd. Als gekozen wordt voor een les als onderdeel van het assessment dan zijn hiervoor instrumenten te vinden op www.leroweb.nl.

Het criterium gericht interview

Het criterium gericht interview is te vergelijken met een sollicitatiegesprek. Het is bedoeld om de competenties van de student in kaart te brengen. Het biedt de assessoren de mogelijkheid om navraag te doen naar competenties waarover niet of niet voldoende informatie is verkregen bij het lezen van het portfolio en de presentatie.

De organisatie van de voorbereiding

De opleiding zorgt voor een duidelijke instructie waarin in ieder geval informatie wordt gegeven over:

1. de voorbereiding, incl. de data van inleveren en het assessment zelf;
2. de aanmeldingsvoorwaarden en procedure;
3. het assessment zelf;
4. de afronding;
5. herkansing en beroep.

De opleiding zorgt voor gecertificeerde en goed voorbereide assessoren en voorziet hen van efficiënte en valide instrumenten.

De organisatie van de uitvoering

De assessments kunnen binnen het cluster of afdeling van de opleidingen VO/BVE georganiseerd worden. Het verdient aanbeveling de organisatie uit te laten voeren door een vakoverstijgende unit, bijvoorbeeld het assessmentbureau. Voorbeelden van de organisatie van verschillende typen uitvoering zijn te vinden in bijlage 9.

3.2.5 Afronding

De assessoren geven in een eindverslag aan in hoeverre ze de student competent achten. Ze doen dit op basis van de informatie uit het portfolio, de presentatie en het interview. Bij de beoordeling worden verschillende criteria gebuikt. Zie hiervoor bijlage 4.

Direct na het assessment stellen de assessoren volgens een vast format hun advies op. De uitslag wordt meteen na het assessment door de assessoren bekend gemaakt en het advies wordt mondeling toegelicht. De student krijgt daarna de gelegenheid om een reactie op de uitslag te geven.

Mochten de assessoren één of meer onderdelen van het assessment onvoldoende vinden, dan is er de mogelijkheid om een nieuwe aanvraag in te dienen nadat de student de gelegenheid heeft gehad om de nodige verbeteringen aan te brengen. De beroepsmogelijkheden zijn opgenomen in het OER van de opleiding.

3.3 Assessment startbekwaam

3.3.1 Kenmerken van het assessment

Tijdens het assessment startbekwaam toont de student in hoeverre hij niveau 3 bereikt heeft. Het assessment startbekwaam is een summatief en certificerend assessment. Startbekwaam wil zeggen dat de student allround docent is, dat hij onderwijs kan ontwerpen, uitvoeren, evalueren en bijstellen. In de contacten met leerlingen opereert hij adequaat en hij kan productief samenwerken met collega's en de omgeving van de school. De student toont innovatief vermogen, is veranderingsbekwaam en creatief. Dit alles weliswaar op niveau 3, het starterniveau, maar hij is wel competent in alle aspecten van het leraarschap.

In het assessment startbekwaam staat de meesterproef (zie 3.3.4) centraal. Daarnaast wordt het hbo-niveau beoordeeld met behulp van de Dublin-descriptoren. De student bepaalt in belangrijke mate de vorm en de inhoud van dit assessment. De student kan het assessment startbekwaam aanvragen als hij alle studieonderdelen heeft afgerond, uitgezonderd de ec's voor het assessment startbekwaam. Voor het assessment startbekwaam ontvangt de student studiepunten. Zie hiervoor hoofdstuk 5.

3.3.2 Criteria voor assessorenkeuze

Het assessment startbekwaam wordt uitgevoerd door een opleidings- en een veldassessor. Omdat het assessment startbekwaam een student kwalificeert voor een bevoegdheid is het van belang dat het veld mee beoordeelt over zijn de kwaliteit. Tijdens het assessment startbekwaam laat de student zien deskundig te zijn in het beroep en in het vak. Het is dus van belang dat één van de assessoren ook deskundig is in het vakgebied van de student. De stagebegeleider en de studieloopbaanbegeleider treden niet op als assessor. Kies de opleidingsassessoren uit de groep studieloopbaan begeleiders of stagebegeleiders. Voor de veldassessoren hebben schoolopleiders en/of stagebegeleiders de voorkeur. De assessoren zijn gecertificeerd.

3.3.3 Voorbereiding studenten en assessoren

Voorbereiding door de student

De student stelt een (digitaal) beoordelingsportfolio samen waarin hij aantoont alle competenties op niveau 3 te beheersen en te voldoen aan de Dublin-descriptoren

Het portfolio bevat een algemeen deel, een specifiek deel en bijlagen. Het algemene deel omvat in ieder geval de volgende onderdelen:

1. titelblad met naam van de student, vak, studentnummer, type assessment, naam van de studieloopbaanbegeleider en de naam van de school waar de student als lio heeft gewerkt;

2. inhoudsopgave;
3. curriculum vitae;
4. visiebeschrijving over onderwijs en het vak;
5. bewijs van toelaatbaarheid;
6. korte beschrijving van de resultaten van de profilering en een reflectie erop;
7. positief advies van de studieloopbaanbegeleider, de mentor of de coach;
8. adviezen uit eerdere assessments (indien van toepassing) en hoe daaraan gewerkt is;
9. terugblik op de totale eigen ontwikkeling (verandering, groei) inclusief beschrijving. De student geeft aan dat hij functioneert op hbo-niveau zoals geformuleerd in de Dublin-descriptoren;
10. vooruitblik: aan welke competenties gaat de student in de eerste drie jaar als leraar werken?
11. beschrijving van de meesterproef.

Mogelijke inhoud van het specifieke deel, de beschrijving per competentiegebied.

- Bij de zeven competenties wordt specifiek aangegeven op welke manier de kenniselementen van de competenties zijn verworven.
- Eigen conclusies aangaande de competenties en de theoretische onderbouwing hiervan. De student geeft aan welke zaken hij geleerd en/of gelezen heeft die van invloed zijn geweest op gemaakte keuzes of handelen.
- Per competentie wordt bewijsmateriaal geleverd en een toelichting daarop gegeven.
- De groei in competenties wordt onderbouwd met bewijsmateriaal. De bewijzen dienen te voldoen aan beschreven criteria.
- Bewijsmateriaal en toelichting daarop, bijvoorbeeld context, tijdsduur en beoordeling door relevante personen: schoolleiding of schoolopleider of werkplekbegeleider.
- Evaluatie of feedback van collega's, leerlingen of medestudenten.
- De student geeft aan hoe zelfstandig hij aan de competentie heeft gewerkt.

Als een student bij het assessment afstudeerbekwaam al competenties op niveau 3 heeft kunnen aantonen dan kan daar naar verwezen worden.

Mogelijke bijlagen

- Een beperkt aantal relevante voorbeelden, minimaal twee per competentie.
- Eén bewijsstuk kan bij meer competenties gebruikt worden.

Vorbereiding door de assessor

De opleidings- en veldassessor lezen het portfolio en bereiden het criterium gericht interview voor aan de hand van vooraf verstrekte formulieren.

3.3.4 Uitvoering en organisatie

Het assessment zelf

Het assessment startbekwaam bestaat uit een presentatie en criterium gericht interview. De presentatie is verdeeld in een meesterproef en een aanvulling of verdieping van het portfolio.

Presentatie onderdeel 1: de meesterproef

Dit is een presentatie van een succesvolle onderwijsactiviteit waarin verschillende competenties aan bod komen. De student is vrij om de vorm van de presentatie te kiezen. De meesterproef is een presentatie op macroniveau, waarin het hele proces van het onderwijs getoond wordt. Voorbereiding, uitvoering, reflectie en theoretische onderbouwing zijn vaste onderdelen van de meesterproef. De student toont aan in staat te zijn om, eventueel samen met anderen, onderwijssituaties te ontwerpen, uit te voeren, theoretisch te onderbouwen, te evalueren en bij te stellen. De student laat zien op school als volwaardige collega te kunnen functioneren. Grote, geïntegreerde projecten of activiteiten lenen zich goed voor deze presentatie. Als de student de presentatie al een keer heeft gehouden, bijvoorbeeld voor de collega's op de school, dan voegt hij ook de ontvangen feedback toe. Bij de beoordeling gaat het niet alleen om de inhoud, maar ook om de vorm. Zie bijlage 6 voor een voorbeeld van (de beoordeling van) de meesterproef.

Presentatie onderdeel 2: Portfolio

Een presentatie van een aanvulling of verdieping van het portfolio. Het is niet de bedoeling dat deze presentatie een herhaling is van wat er in het portfolio staat.

De presentatie van de meesterproef en het portfolio kunnen min of meer samenvallen. Het is de bedoeling dat de student in dit assessment wordt uitgedaagd om zijn/haar bekwaamheid, creativiteit en innovatief vermogen te laten zien.

Het criterium gericht interview

Het criterium gericht interview is te vergelijken met een sollicitatiegesprek. Het is bedoeld om de competenties van de student in kaart te brengen. Het biedt de mogelijkheid om navraag te doen naar competenties waarover de assessoren nog niet voldoende informatie hebben verkregen bij het lezen van het portfolio en het bekijken van de presentatie. In dit interview beoordelen de assessoren ook het hbo-niveau van de kandidaat aan de hand van de Dublin-descriptoren.

De organisatie van de voorbereiding

De opleiding zorgt voor een duidelijke instructie voor de student waarin in ieder geval informatie wordt gegeven over:

1. de voorbereiding, inclusief de data van inleveren van het portfolio en van het assessment;
2. de aanmeldingsvoorwaarden en –procedure;
3. het assessment;
4. de afronding;
5. herkansing en beroep.

De opleiding zorgt voor gecertificeerde en goed voorbereide assessoren en voorziet hen van efficiënte en valide instrumenten (zie onder andere www.leroweb.nl).

De organisatie van de uitvoering

Vooraf krijgt de student de gelegenheid om de materialen voor de presentatie klaar te zetten, hiervoor staan 30 minuten. De student regelt zelf de nodige apparatuur. Daarna geeft de student gedurende 40 minuten zijn presentatie van de zelf gekozen activiteit. Na de presentatie krijgt de student 20 minuten de tijd om het criterium gerichte interview voor te bereiden (inclusief pauze). De assessoren overleggen in deze tijd over welke competenties ze nog vragen gaan stellen en welke vragen nog nodig zijn om het hbo-niveau in kaart te brengen. Daarna volgt het criterium gericht interview, dat 40 minuten duurt. Na het interview hebben de assessoren ongeveer 30 minuten nodig om een eindadvies op te stellen. Aan het eind vult de student een evaluatieformulier in.

Het programma van de assessor loopt hier parallel aan. De assessor krijgt één uur leestijd per portfolio. De genoemde tijden zijn indicatief.

Het assessment startbekwaam kan binnen het cluster of afdeling van de opleidingen VO/BVE georganiseerd worden. Het verdient aanbeveling de organisatie uit te laten voeren door een vakoverstijgende unit, bijvoorbeeld het assessmentbureau. Voorbeelden van de organisatie van verschillende typen uitvoering zijn te vinden in bijlage 9.

3.3.5 Afronding

De assessoren geven in een eindverslag aan in hoeverre ze de student competent achten. Ze doen dit op basis van de informatie uit het portfolio, de presentatie en het interview. Zie bijlagen 4 en 6 voor de beoordelingscriteria.

Direct na het assessment stellen de assessoren hun advies op volgens een vast format. De assessoren maken meteen na het assessment de uitslag bekend en geven een mondelinge toelichting op het advies. De student krijgt daarna de gelegenheid om een reactie op de uitslag te geven.

Als de assessoren een of meer onderdelen van het assessment onvoldoende vinden, dan kan de student een nieuwe aanvraag indienen, nadat hij de nodige verbeteringen heeft aangebracht. De beroepsmogelijkheden zijn opgenomen in het OER van de opleiding.

4 Kwaliteitsbewaking van de assessments

Dit hoofdstuk gaat over de bewaking van de kwaliteit van het assessment in de praktijk van de opleiding. Bij een assessment zijn drie partijen betrokken: de kandidaat/student⁸, de assessor en de instelling. Bij het assessment is het de bedoeling dat alle partijen tot hun recht komen. De student bewijst dat hij competent is. Het onderzoek hiernaar moet de student het vertrouwen geven dat dit op een eenduidige, valide en betrouwbare manier gebeurt. De assessor dient deskundig te zijn om dit onderzoek uit te voeren. Van de instelling mag verwacht worden dat deze het assessment op een voor alle partijen heldere en betrouwbare manier organiseert. Dat stelt eisen aan de kwaliteit en aan de manier waarop de kwaliteit wordt geborgd.

Een belangrijke bron voor de kwaliteitszorg is het instrument, ontwikkeld door de gezamenlijke lerarenopleidingen, om bij elkaar de assessmentcentra te beoordelen op kwaliteit. Verder speelt de kwaliteitsstandaard EVC Lerarenopleidingen een belangrijke rol. Zie ook de publicatie *'De assessmentpraktijk verbeteren door intercollegiale consultatie in de vorm van een audit in het hbo'*.

4.1 Kwaliteitseisen

Voor de formulering van de kwaliteitseisen voor de assessmentprocedure is gebruik gemaakt van de ontwerpseisen zoals geformuleerd in bijlage 1, de kwaliteitseisen van het kenniscentrum EVC⁹ en de uitgangspunten in de *Handleiding collegiale audit assessments educatief domein* (oktober 2008). In dit laatste document wordt een indeling in drieën gehanteerd.

1. De kwaliteit van de output van het assessment, waarbij de acceptatie van de kandidaat, de assessoren en de opleiding van belang is.
2. De kwaliteit van instrumenten en uitvoerders.
3. De kwaliteit van de organisatie van het assessment.

Binnen de lerarenopleiding onderscheiden we verschillende soorten assessments. Allereerst naar het doel en effect: formatieve en summatieve assessments. Vervolgens naar de assessments voor of onafhankelijk van de opleiding (EVC en zij-instroom assessments) en in de opleiding (hoofdphase-, afstudeer- en startbekwaam en/of andere vormen). Naast de specifieke kwaliteitseisen per assessment zijn de volgende vijf algemene kwaliteitseisen voor elk assessment van belang:

8 Bij de EVC procedure spreekt men meestal over de kandidaat, binnen de lerarenopleiding over de student. Als er 'student' staat wordt ook de EVC-kandidaat bedoeld, tenzij uitdrukkelijk anders vermeld.
9 www.kenniscentrumevc.nl

- De student is vooraf geïnformeerd over de instapeisen, de voorbereiding, de gang van zaken tijdens het assessment, de beoordeling, de gang van zaken rond de uitslag en beroepsmogelijkheden.
- De assessoren zijn gecertificeerd en onafhankelijk. Een onafhankelijke assessor heeft de student niet begeleid tijdens de stage en is ook niet de mentor van de student. Bij een ontwikkelingsgericht assessment kan de eis van onafhankelijkheid iets minder strikt gehanteerd worden. De assessor is echter in alle gevallen gecertificeerd.
- Er wordt gebruikgemaakt van een standaardinstrumentarium.
- Er is sprake van een uniforme, transparante opbouw en heldere procedures.
- De kwaliteit van het assessment is geborgd en wordt continu verbeterd.

4.2 Borging van kwaliteit

Bij de borging van de kwaliteit zijn de volgende aspecten van belang:

- *Transparantie en navolgbaarheid*: de student krijgt vooraf schriftelijk uitleg over de procedure en inhoud van het assessment.
- *Afstemming op de student*: de opleiding levert een kwalitatief goed product (portfolio, meesterproef, presentatie) dat afgestemd is op het niveau van de student in de opleiding en waarmee een goed inzicht verkregen wordt in de verworven competenties.
- *Kwaliteit assessoren*: Deze zijn getraind en aantoonbaar competent. Zij volgen tweemaaljaarlijks nascholing of intervisie waarin ze met elkaar afstemmen op welke wijze ze de beschikbare instrumenten hanteren.
- *Kwaliteit van de procedure en de instrumenten*: het bij de procedure gehanteerde instrumentarium is valide, betrouwbaar, bruikbaar en transparant.
- *Evaluatie*: Studenten en assessoren evalueren de assessments schriftelijk. Verbeterpunten worden op korte termijn, doorgevoerd. Beleidswijzigingen ten gevolge van evaluaties worden aantoonbaar meegenomen in de kwaliteitscyclus voor herziening van het complete opleidingsbeleid. In de evaluaties gaat het om: berichtgeving, helderheid van de procedure, administratieve afhandeling, behandeling, duidelijkheid van het portfolio-format, het assessment, verslaglegging en communicatie.

4.3 De student en het assessment

De student moet erop kunnen vertrouwen dat het assessment een betrouwbare uitslag oplevert. Hij moet op de hoogte zijn van zijn rechten en weten wat er van hem wordt verwacht.

4.3.1 Rechten van individuele studenten

1. Er is vastgelegd voor welke student de procedure toegankelijk is.
2. De opleiding stelt de student optimaal in staat om de procedure te doorlopen.
3. De student heeft recht op begeleiding voorafgaande en tijdens de procedure.

4. De student heeft er recht op geïnformeerd te worden over de uitslag.
5. De student heeft recht op feedback door middel van een mondelinge toelichting en schriftelijke rapportage en advies.
6. De student heeft recht op een (afsluitend) gesprek.
7. De mogelijkheid tot beroep is geregeld.
8. De privacy van de student is gewaarborgd.
9. De resultaten zijn eigendom van de student. De opleiding heeft recht op een afschrift.

4.3.2 Evidentie van bewijzen

Voor het assessment draag de student allerlei bewijzen aan. De evidentie van de bewijzen wordt gewogen aan de hand van de volgende begrippen:

- *Authenticiteit*
Vertrouwen dat het bewijs een accurate representatie is van de ervaring.
- *Actualiteitswaarde*
Bewijzen weerspiegelen het huidige competentieniveau.
- *Relevantie*
De mate waarin de bewijzen de meest belangrijke elementen van de competentie dekken: hoe specifiek, hoe relevanter.
- *Kwantiteit*
Heeft betrekking op het aantal maanden, jaren ervaring in een bepaald competentiedomein, of de hoeveelheid relevante trainingen en andere opleidingservaringen.
- *Variatie in contexten*
Hoe groter de variatie in handelings- en opleidingscontexten, hoe groter de kans dat competenties ontwikkeld zijn.

4.4 De assessor

Bij de assessment spelen verschillende assessoren een rol. Allereerst zijn er de opleidingsassessoren en de veldassessoren, waarbij de opleidingsassessor vanuit de lerarenopleiding komt en de veldassessor uit het werkveld, in de regel de school. Daarnaast onderscheiden we de vakassessor en de algemene assessor. Hierbij gaat het om een assessor met vakdeskundigheid, bij voorbeeld een leraar scheikunde of Frans. De algemene assessor is deskundig op het gebied van het beroep van leraar. Zowel de vakassessor als de algemene assessor kan uit de lerarenopleiding of uit het werkveld komen.

In deze paragraaf beschrijven we achtereenvolgens de rol, de kerntaken en de competenties. De kerntaken geven aan wat er van de assessor wordt verwacht. De competenties worden zo concreet en gedragsgericht mogelijk beschreven. Om deze kerntaken uit te kunnen voeren, moet de assessor de beschreven competenties bezitten. In de training wordt dit geoefend en door de certificering wordt aangegeven dat dit getoetst en gewaardeerd is.

4.4.1 De rol van de assessor

De assessor speelt een rol in de fase van het beoordelen, het waarderen van competenties. Er zijn altijd twee assessoren aanwezig. De beoordeling is intersubjectief en niet afhankelijk van één persoon. De assessoren waarderen de competenties van de student met behulp van de instrumenten of methodieken die passen bij het betreffende assessment.

4.4.2 Kerntaken van de assessor

De beschreven kerntaken staan in een chronologische volgorde.

- De assessor beoordeelt de waarde van het portfolio en de bekwaamheidsbewijzen aan de hand van reeds genoemde criteria (zoals authenticiteit, relevantie, actualiteit enzovoort).
- De assessor beoordeelt het gedrag en de resultaten van de student tijdens de praktijkopdracht of praktische testsituatie. Daartoe observeert de assessor tijdens de testsituatie (producten, processen) en maakt objectieve aantekeningen. Op basis van observatiere resultaten interpreteert en evalueert de assessor het proces en product in relatie tot de competenties en de gedragsindicatoren (bijlage 4).
- De assessor voert een criterium gericht interview met de student om te beoordelen wat de kwaliteit van de ervaring (kennis en kunde) van de student is in relatie tot de standaard.
- De assessor interpreteert en waardeert op basis van zijn bevindingen (zoals de beoordeling van het portfolio met de bewijzen, de praktijkopdracht of praktische testsituatie, het criterium gericht interview) de activiteiten die verband houden met de vereiste competenties. Hij legt het verband tussen competenties, de gedragsindicatoren en eventueel de hbo-kwalificaties. Hij gebruikt hierbij bij voorkeur een gestructureerde beoordelingslijst en beslist aan welke criteria is voldaan en in welke mate.
- De assessor overlegt met de andere assessor(en) om tot een eindbeoordeling te komen. Op basis van de onafhankelijke beoordelingen van de assessoren wordt een eindoordeel gegeven gebaseerd op consensus.
- De assessor stelt een eindrapportage op. Hierin wordt duidelijke informatie verschaft over het resultaat van de beoordeling. Op basis van dit rapport kan de opleiding bindende uitspraken doen over eventuele vervolgstappen die met de student worden besproken (bijvoorbeeld in een persoonlijk ontwikkelingsplan).
- De assessor geeft de student feedback over de uitkomsten van het assessment (informeren, eindgesprek enzovoort).
- De assessor is niet verantwoordelijk voor het organiseren en coördineren van het assessment (uitnodigen en informeren van de student, infrastructuur, instrumenten enzovoort).

4.4.3 Competenties en indicatoren

Competentie	Indicatoren
beroeps bekwaamheid	<ul style="list-style-type: none"> • is beroepsbekwaam en beschikt over voldoende ervaring en kwalificaties in het beroep van docent • herkent voor het beroep kritische aspecten in gedrag en resultaat van gedrag, zodat hij een beoordeling kan onderbouwen • de assessor kan bewijzen dat hij voldoende onderlegd is en bereid is op de hoogte te blijven van verdere ontwikkelingen in het beroep • heeft kennis van de doelgroep waarvoor opgeleid wordt en de beroepsgerichte onderwijsprogramma's ten behoeve van de beoordeling
beoordelen	<ul style="list-style-type: none"> • heeft kennis van en hanteert de standaard voor beoordelen (competentieprofiel en protocol) • past de beoordelingsprocedure en het beoordelingsprotocol toe volgens afspraak • kan gedrag en resultaten van gedrag relateren aan de standaard • kan oordelen op basis van feiten, de criteria en het protocol, in plaats van persoonlijke opvattingen en interpretaties
observeren	<ul style="list-style-type: none"> • is in staat gestructureerd te observeren (bijvoorbeeld door het volgen van de WAKKER-methode¹⁰) • maakt onderscheid tussen waarnemingen en interpretaties zodat objectiviteit wordt gewaarborgd • spant zich in om tijdens de observatie de student zo min mogelijk te storen bij het uitvoeren van de taak
interviewen	<ul style="list-style-type: none"> • kan de student op zijn gemak stellen • kan duidelijk maken wat er precies wordt beoordeeld tijdens het interview, op welke manier dat gebeurt en wat er van de student verwacht wordt • kan het gesprek structureren (introductiefase, informatiefase en afrondingsfase) • kan de informatiefase volgens de START of STARR-methode¹¹ structureren • kan gesprekstechnieken toepassen (luisteren, samenvatten, doorvragen) • stelt voldoende open vragen • kan aan hand van het interview voldoende informatie verzamelen om een uitspraak te kunnen doen over wat beoordeeld wordt naar aanleiding van het interview

10 WAKKER staat voor Waarnemen, Aantekeningen maken, Klassificeren, Kwalificeren, Evalueren en Rapporteren. Door WAKKER toe te passen wordt een beoordeling meer betrouwbaar.

11 Afkorting voor situatie, taak, actie, resultaat, reflectie/terugblik. Dit zijn gespreksonderwerpen die steeds terugkomen in de STARR-methode die ontwikkeld is voor een criterium gericht interview.

terugkoppelen	<ul style="list-style-type: none"> • kan zijn oordeel en de totstandkoming ervan dusdanig verwoorden dat de student dit begrijpt en accepteert • kan bij het geven van feedback de feedbackregels toepassen
schriftelijk rapporteren	<ul style="list-style-type: none"> • kan zijn oordeel en de totstandkoming ervan in duidelijke taal schriftelijk onderbouwen • is in staat om een gestructureerde schriftelijke rapportage op te stellen van het assessment en het resultaat van het assessment • de assessor beschrijft in zijn verslag de competenties van de student en niet de persoonskenmerken.

De deskundigheid van de assessor is van wezenlijk belang voor de kwaliteit van het assessment. Alle assessoren worden dan ook getraind. De inhoud van de training is gebaseerd op de competenties van de assessor, het kunnen uitvoeren van de procedure en het omgaan met het instrumentarium.

Daarnaast zijn er de specifieke eisen voor de diverse assessments. Bijvoorbeeld in het assessment startbekwaam zal het assessen van beroepsopvattingen en professionele bekwaamheid een rol spelen. Bij het assessment afstudeerbekwaam ligt het accent meer op het zelfstandig met een klas kunnen omgaan en over het adequaat inzetten van de vakinhouden adequaat in de lespraktijk.

5 Knelpunten bij de uitvoering

In dit hoofdstuk bespreken we een vijftal knelpunten. De knelpunten hebben betrekking op de werving van (veld)assessoren, het beoordelen van competenties, het onderscheiden van het assessment afstudeerbekwaam en het assessment startbekwaam, het beoordelen van het hbo-niveau en de betaalbaarheid van assessments in de opleiding. Door zich bewust te zijn van deze knelpunten ontstaat tevens het inzicht dat de invoering van assessments een proces is van vallen en opstaan. Vaak zal er sprake zijn van voortschrijdend inzicht.

5.1 Werving van (veld)assessoren

De achtste ontwerpeis (zie bijlage 1) heeft betrekking op de afname van assessments door getrainde en gecertificeerde onafhankelijke assessoren, zowel opleidings- als veldassessoren. Lerarenopleidingen hebben op dit moment nog onvoldoende getrainde en gecertificeerde assessoren. Ook blijkt dat de veldassessoren die getraind en gecertificeerd zijn vaak moeilijk inzetbaar zijn; dit heeft te maken met onder andere de verplichte lesurennorm in het voortgezet onderwijs en de piekbelasting aan het einde van het schooljaar, het tijdstip waarop ook veel assessments plaatsvinden. Door het krappe bestand van assessoren en een lage inzetbaarheid van veldassessoren kost het de assessmentbureaus van de lerarenopleidingen veel tijd om teams van onafhankelijke assessoren te vormen. In een aantal gevallen lukt het niet om teams volgens de norm te formeren en worden assessments deels uitgevoerd door ongetrainde, niet onafhankelijke assessoren of door twee opleidingsassessoren.

Aanbevelingen

- Zet getrainde en gecertificeerde assessoren in; dit verhoogt de kwaliteit van de assessments. Elke lerarenopleider, vanuit de lerarenopleiding en in de school, houdt zich bezig met competentiebeoordeling en –begeleiding. In stages, in studieloopbaanbegeleiding, in POP-gesprekken, bij het geven van formatieve feedback en tijdens assessments. De assessorentraining heeft dus een meerwaarde voor elke lerarenopleider, zeker als het ook aantoonbaar is (certificering). Gelijke scholing voor lerarenopleiders zorgt er ook voor dat we steeds meer komen tot een gelijke mate van competentie-inhouden, dus een hogere mate van intersubjectiviteit. Bovendien maakt het opleiden van alle lerarenopleiders tot assessor de kans groter dat er ook voor elke student een onafhankelijke assessor is.
- Met de inzet van veldassessoren wordt de kwaliteit van het samen opleiden bevorderd. Het participeren in assessments heeft voor de opleidingsschool een duidelijke meerwaarde. Veldassessoren ervaren de taak van assessor als een waardevolle aanvulling op hun takenpakket. De opleiding tot assessor geeft hen meer inzicht in het competentiegericht begeleiden en beoordelen van studenten op de opleidingsschool en heeft daarmee ook een positieve

uitwerking op het begeleiden van studenten. Ook helpt het docenten bij het samenstellen van een eigen bekwaamheidsdossier. We zien het participeren als veldassessor in opleidingsassessments als een onderdeel van de taken van de opleidingsschool. Dat houdt in dat opleidingsscholen een aantal veldassessoren leveren. In het contract met opleidingsscholen kan het aantal te leveren veldassessoren worden opgenomen.

- Honoreer de werkzaamheden van de veldassessoren.
Momenteel worden de veldassessoren gefaciliteerd door de lerarenopleidingen, ze ontvangen een kleine financiële vergoeding. Wanneer scholen hun veldassessoren faciliteren door middel van het toekennen van uren zal zeer waarschijnlijk een hogere mate van erkenning van werkzaamheden ervaren worden. De verwachting is dat dit (aankomende) veldassessoren zal motiveren voor een intensieve betrokkenheid bij het samen opleiden en opleiden in de school.

5.2 Beoordeling van bekwaamheden/competenties

In de eerste ontwerpfasen (zie bijlage 1) staat dat de verschillende assessments zijn gebaseerd op de SBL-competenties. De meeste opleidingen hebben de SBL-competenties verdeeld in drie niveaus: hoofdfasebekwaam, afstudeerbekwaam en startbekwaam. In de beoordelingspraktijk zoeken assessoren nog regelmatig naar beoordelingscriteria en een cesuur waarop beoordelingen gebaseerd kunnen worden. Het lijkt alsof de competenties, wel of niet verdeeld in niveaus, sommige assessoren onvoldoende houvast bieden om het handelen van de student te kunnen beoordelen.

Deze onzekerheid komt voort uit de verschillende visies op beoordelen. Grofweg kunnen er twee visies worden onderscheiden. Enerzijds een visie waarin meten met als doel weten centraal staat en gedragsindicatoren worden beoordeeld. Anderzijds een visie waarbij de gedragsindicatoren van competenties slechts als voorbeelden van competent gedrag worden beschouwd. De gedragsindicatoren bieden de assessoren in deze visie als het ware een taal om in gesprek te gaan over hun interpretatie en oordeel over het handelen van de student.

De lerarenopleidingen gaan uit van de laatst genoemde visie op beoordelen. De holistische beelden zoals beschreven in bijlage 2 ondersteunen dit. Verwacht wordt dat wanneer deze visie op beoordelen binnen de verschillende lerarenopleidingen een gedeelde visie betreft, de vraag naar beoordelingscriteria en cesuren zal afnemen.

5.3 Onderscheid tussen verschillende assessments

In de praktijk blijkt dat assessoren soms moeite hebben met het onderscheiden van het assessment afstudeerbekwaam en het assessment startbekwaam. Het gaat dan om het verschil in het te beoordelen onderwerp. Tijdens het assessment afstudeerbekwaam wordt beoordeeld of de student voldoende competenties bezit om zelfstandig voor de klas te kunnen staan en

tijdens het assessment startbekwaam wordt vooral nagegaan of de student voldoet aan het hbo-niveau (de Dublin-descriptoren). Door in het assessment startbekwaam de meesterproef centraal te stellen en de student een grote vrijheid te geven bij de vormgeving van het assessment heeft de student meer mogelijkheden om zijn hbo-niveau aan te tonen. Daarmee is een deel van dit knelpunt weggenomen.

5.4 Beoordelen van het hbo-niveau

In het startbekwaam assessment wordt getoetst of de student het hbo-niveau heeft. Het hbo-niveau is vertaald in de Dublin-descriptoren (zie bijlage 3). Een dilemma bij het beoordelen van het hbo-niveau betreft de wijze van beoordelen. Moeten de Dublin-descriptoren expliciet of impliciet beoordeeld worden?

De studenten worden geacht aan het eind van de opleiding het hbo-niveau bereikt te hebben daarom adviseren wij het hbo-niveau van de student in het assessment startbekwaam expliciet te beoordelen, zie ook bijlage 6. Om tijdens het assessment hoofdfasebekwaam en het assessment afstudeerbekwaam zicht te krijgen op de mate waarin de student op weg is naar het hbo-niveau adviseren wij lerarenopleidingen om de Dublin-descriptoren in de SBL-competenties te toetsen, zoals is weergegeven in bijlage 3.

5.5 Betaalbaarheid assessments

De tijdsinvestering van assessoren voor de verschillende assessments varieert van drie tot zes uur. Door de vakassessoren wordt de benodigde tijd voor een assessment regelmatig als een extra investering in beoordelen ervaren. Tijdens de uitvoering van het curriculum worden immers al (praktijk)producten door docenten voorzien van feedback waaruit een groei in competenties blijkt. In een aantal gevallen ervaren de vakdocenten assessments zelfs als een moment waarop de student dubbel beoordeeld wordt. Het bovenstaande kan resulteren in een gevoel van overbelasting en het niet volledig uitvoeren van alle assessments binnen de opleiding.

De aanbeveling heeft betrekking op het nader beschouwen van de eigen toets- en beoordelingspraktijk. De feedback op (praktijk)producten van studenten kan op verschillende manieren georganiseerd worden. Zo kunnen studenten naast de feedback van professionals gebruik maken van peerfeedback om competenties te ontwikkelen en het eigen leerproces te sturen. Ook kunnen digitale voortgangstoetsen informatie geven over het vakinhoudelijke niveau van een student. Voor de meeste vakgebieden is een kennisbasis (www.kennisbasis.nl) ontwikkeld en zijn digitale voortgangstoetsen beschikbaar. In vrijwel alle lerarenopleidingen wordt de voorbereiding op het assessment gehonoreerd met studiepunten. Sommigen gaan verder en wordt er met het assessment ook bepaalde studieonderdelen afgerond omdat de student bijvoorbeeld het afstudeerwerkstuk inzet als bewijs. Bij de HAN worden met het behalen van het assessment alle voorafgaande studieonderdelen 'verzilverd'.

Bijlagen

Bijlage 1

Ontwerpeisen

Voor de assessments in de lerarenopleiding zijn ontwerpeisen geformuleerd. Dit zijn algemene kwaliteitseisen waaraan assessments moeten voldoen. De ontwerpeisen zijn ook te beschouwen als een verantwoording van de keuzes die gemaakt zijn om te komen tot valide, betrouwbare, uitvoerbare en transparante assessments.

Eis 1 Het assessment is gebaseerd op een landelijk geaccepteerde en uitgewerkte set van competenties. De competenties geven het eindniveau aan in de vorm van een omschrijving en zijn voorzien van een aantal indicatoren.

De competentiematrix van het SBL, overgenomen in de Wet op de beroepen in het onderwijs, wordt door de lerarenopleidingen gebruikt als leidraad voor de inrichting van het onderwijs en als richtlijn voor de assessments en competentiegericht beoordelen. We verstaan onder een competentie: "het vermogen om op basis van aanwezige kennis, vaardigheden en houdingen adequaat te handelen in complexe beroepssituaties en het vermogen om keuzes en beslissingen die tijdens dat handelen gemaakt worden te kunnen verantwoorden en er op te kunnen reflecteren" (*EPS brochure Competentie gericht bewijzen en beoordelen*).

Voor het assessment is in ieder geval nodig dat het niveau globaal is beschreven. Indicatoren kunnen dienst doen als hulpmiddel bij de observatie en aan assessoren de taal bieden om in gesprek te gaan over hun interpretatie en oordeel over het handelen van de student. "Daarmee zijn de criteria dus niet strikt vastgelegd, maar onderhandelbaar: de student kan aangeven waarom hij op een bepaalde wijze handelde en daarmee de assessoren proberen te overtuigen. Feitelijk wordt daarmee de taak om criteria te formuleren voor een deel bij de student gelegd. (...) een niet te lange lijst met indicatoren kan wel dienen als beoordelingskader voor de assessoren en hun een taal bieden om in gesprek te raken over hun interpretatie van en oordeel over het handelen van de student" (*EPS brochure Competentiegericht bewijzen en beoordelen*, blz. 38 en 39).

Eis 2 De intake moet gerelateerd zijn aan het assessment startbekwaam.

We vinden het wenselijk dat het niveau startbekwaam bij de formulering van competenties is gerelateerd aan het instapniveau en er verschillende ontwikkelingsstadia worden onderscheiden. Bij de intake wordt vastgesteld of iemand de bekwaamheid bezit om toegelaten te worden tot de opleiding en ook hoever iemand is op basis van werkervaring of verwante scholing en opleiding (opleidbaarheid of groeipotentie). Dit maakt het mogelijk om het assessment startbekwaam flexibel in te zetten en ook eerder/elders verworven competenties te kunnen honoreren. Een intake assessment bepaalt welke bekwaamheden iemand al in huis heeft en welke hij nog moet verwerven. Op basis van deze EVC-procedure kan een studieplan worden gemaakt.

Eis 3 Het assessment startbekwaam is certificerend en toekomstgericht.

Op basis van het assessment moet een uitspraak gedaan kunnen worden of de kandidaat startbekwaam is en in aanmerking komt voor een tweedegraadsbevoegdheid. Dit veronderstelt ten aanzien van de inhoud dat aan de hand van kenmerkende beroepssituaties is vastgelegd wat een voldoende niveau is. Daarnaast betekent dit voor de gebruikte instrumenten dat zij aan eisen van validiteit en betrouwbaarheid voldoen. Dit assessment doet ook uitspraken over de doorgroeicompetentie en is daarmee ook een startpunt voor verdere professionele groei.

Eis 4 Het assessment startbekwaam wordt in alle lerarenopleidingen voortgezet onderwijs toegepast.

Het assessment startbekwaam is de maatschappelijke verantwoording van de kwaliteit van leraren. Overheid, werkveld en opleidingen moeten zich kunnen herkennen in de vertaling van de startbekwaamheidseisen en de operationalisatie van het startbekwaamheidsniveau.

Om draagvlak in de opleidingen en het werkveld te verkrijgen moet bij het ontwerp rekening worden gehouden met de lopende ontwikkelingen in de verschillende opleidingen en moet het werkveld zich erin kunnen herkennen. Dit betekent dat het werkveld een herkenbare rol heeft in het assessment. De eis van uitvoerbaarheid en betaalbaarheid is voor de opleidingen van belang.

Eis 5 Het assessment is gebaseerd op een aantal kenmerkende beroepssituaties.

In het assessment worden alle vier de contexten (met leerlingen, met collega's, met de omgeving, met zichzelf) gerepresenteerd aan de hand van kenmerkende beroepssituaties. De situaties zijn voor een deel authentiek maar kunnen ook gesimuleerde beroepssituaties zijn.

Bij het construeren van instrumenten wordt nagegaan in hoeverre ze 'dekkend' zijn, voor de verschillende contexten en rollen.

Eis 6 Bij een summatief assessment is de beoordeling gescheiden van de begeleiding.

In een competentiegerichte opleiding stuurt de student zijn eigen leerproces. De student neemt in zijn portfolio de beoordelingen mee die anderen hem gegeven hebben; peer -, veld-, opleidingsbeoordelingen. Al deze beoordelingen zijn bewijzen voor het competent zijn van de kandidaat. Het is dan ook van belang om bij het assessment een strikte scheiding te hanteren tussen begeleiders van het leerproces.

Eis 7 Het assessment is gebaseerd op een mix van instrumenten.

Om de verschillende contexten aan bod te laten komen en de competenties voldoende af te dekken, maken we gebruik van een mix van instrumenten: portfolio, criterium gericht interview, praktijkopdracht en eventueel andere opdrachten. Een instrument heeft altijd betrekking op meerdere competenties. Per instrument is aangegeven welke aspecten van een competentie ermee afgedekt worden.

Eis 8 Het assessment wordt afgenomen door getrainde en gecertificeerde assessoren.

Het assessment wordt altijd afgenomen door minstens twee assessoren. Ook als het in gedeeltes wordt afgerond zijn er twee vaste assessoren. Zeker bij dit assessment is het van belang dat de betrouwbaarheid zo groot mogelijk is. Door te werken met twee getrainde assessoren wordt voorkomen dat het oordeel gebaseerd is op een individuele mening. Het maakt ook mogelijk dat er verschillende perspectieven aan bod kunnen komen, bij voorbeeld het veld, de opleiding en het schoolvak. Het is van belang om uit te gaan van een combinatie van een veldassessor en een opleidingsassessor. Hiermee wordt de gelijkwaardige rol van de school en de opleiding benadrukt.

Eis 9 De procedure van het assessment is helder beschreven, inclusief de beroepsmogelijkheid.

Een nauwkeurige procedurebeschrijving kan een bijdrage leveren aan de betrouwbaarheid omdat hiermee de openbaarheid en de herhaalbaarheid wordt vergroot. In de procedure is beschreven wat de kandidaat vooraf moet doen. Zijn er instapvoorwaarden? Wat moet de kandidaat hebben ingeleverd? Welke informatie krijgt de kandidaat vooraf?

De procedure tijdens het assessment is beschreven. Er zijn registratieprotocollen en score-formulieren. Ook is beschreven op welke manier er gerapporteerd wordt.

In de instructie voor de student en de assessoren worden de volgende onderdelen beschreven:

- set van competenties;
- overzicht en verantwoording van de instrumenten en de relatie met de competenties;
- korte instructie per onderdeel, zowel voor assessoren als voor de kandidaat. Draaiboek en protocollen voor de assessoren;
- materialen en tijdschema;
- evaluatieformulieren voor de assessoren en voor de kandidaat;
- een format voor de rapportage;
- de instelling draagt zorg voor een assessorenmap waarin bovengenoemde onderdelen zijn opgenomen.

Eis 10 Vanaf het begin wordt er een systeem van kwaliteitsborging toegepast.

Door vanaf het begin van de uitvoering een programma voor onderzoek en kwaliteitszorg te laten meelopen, kan de effectiviteit, betrouwbaarheid en validiteit van de instrumenten worden vergroot.

Het verdient aanbeveling de uitvoerende unit met een zekere regelmaat te laten deelnemen aan een collegiale audit. Deze worden georganiseerd door de gezamenlijke lerarenopleidingen.

Bijlage 2

Holistische beelden als aanvulling op de SBL-competenties

De zeven competenties zijn opgedeeld in tal van gedragsindicatoren en geven daardoor een enigszins versplinterd beeld van de competenties van een leraar. Deze holistische beelden hebben als doel om, als aanvulling op de competenties, een kernachtig, samenhangend en concreet beeld te schetsen van wat we van een student in de verschillende fases van de opleiding verwachten. Wat is het beeld dat een student aan het einde van de propedeuse, aan het eind van de hoofdfase en aan het eind van de afstudeerfase als hij de opleiding als startbekwaam docent verlaat, moet kunnen laten zien?

De holistische beelden kunnen zowel studenten als assessoren helpen tijdens de (voorbereiding op de) assessments.

Opleidingsbekwaam/hoofdfasebekwaam

Lisanne twijfelde bij de start van de opleiding nog of ze leraar wilde worden. Daar is nu geen sprake meer van. Ze kiest ervoor docent te worden en weet duidelijk wat haar aanspreekt in het beroep en wat haar lastig lijkt. Ze is op de hoogte van actuele ontwikkelingen en kent de problemen die spelen in het voortgezet onderwijs. Tijdens het werkplekleren is ze actief met leerlingen en met het lesgeven bezig geweest en ze vindt het leuk om met jonge mensen te werken. Lisanne heeft zich ook georiënteerd op het werken in een vaksectie in de school. Ze weet waarvoor ze kiest.

In het eerste jaar van de opleiding heeft Lisanne veel kennis opgedaan over haar vakgebied; ze weet meer dan de leerlingen aan wie zij lesgeeft.

Lisanne is leergierig, neemt geen genoegen met een 6-min, maar gaat voor kwaliteit. Ze probeert haar eigen prestaties en competenties continu te verbeteren. Lisanne staat open voor feedback en kan zelf constructief feedback geven aan medestudenten en begeleiders. Ze heeft een onderzoekende houding, zowel naar haar eigen functioneren als naar het reilen en zeilen van de school en de leerlingen. Ze toont eigen initiatief, bijvoorbeeld door op de stageschool met eigen ideeën voor leerwerkopdrachten te komen.

Afstudeerbekwaam/lio-bekwaam

Lisanne weet waar haar sterke kanten en interesses als docent liggen. Dat blijkt onder andere uit de manier waarop ze zich profileert, haar voorkeur van stagescholen en/of haar keuze van een minor en de verantwoording daarvan. Ze maakt eigen keuzes binnen haar lessen en kan die ook theoretisch onderbouwen en verantwoorden.

Lisanne beheerst de kennisbasis in een ruime mate. Zij staat boven de lesstof, wat blijkt uit de flexibele wijze waarop zij omgaat met opmerkingen en vragen van leerlingen. Lisanne maakt regelmatig een praatje met haar leerlingen, tijdens de lessen, en daarbuiten. Ze sluit in haar lessen aan bij de behoeftes van leerlingen. Zij is zich bewust van het (kennis)niveau van haar leerlingen en verschillen tussen leerlingen en houdt hier rekening mee tijdens haar lessen. Lisanne heeft inzicht in de wijze waarop leerlingen leren en kan daardoor ook individuele leerlingen ondersteunen, die meer moeite hebben met de lesstof. Lisanne is actief binnen de vaksectie.

Lisanne begint in toenemende mate vertrouwen te krijgen in haar eigen competenties en haar vermogen die verder te ontwikkelen. Ze blijft leergierig en formuleert leervragen die haar activiteiten als docent in opleiding sturen. Op basis van reflectie en feedback formuleert zij met haar begeleiders steeds weer nieuwe leerdoelen en leervragen.

Startbekwaam/bekwaam docent

Lisanne is een bekwaam docent. Ze neemt initiatief om samen met collega's in multidisciplinaire teams systematisch de eigen praktijk te onderzoeken en van elkaar te leren.

Lisanne is deskundig op haar vakgebied, zowel wat betreft de inhoud als de didactiek. Ze beheerst de kennisbasis en houdt nieuwe ontwikkelingen bij. Ontwikkelingen in haar vakgebied weet zij goed in te schatten, hierbij houdt zij rekening met sociaal-maatschappelijke, wetenschappelijke en ethische aspecten.

In de klas bouwt zij op een positieve wijze een relatie op met de leerlingen. Lisanne heeft duidelijk plezier in haar leerlingen en dat is te merken aan de respectvolle wijze waarop de leerlingen ook met haar omgaan. Ze stimuleert leerlingen en heeft hoge verwachtingen van hen.

Lisanne heeft ook lef: ze is steeds op zoek naar nieuwe oplossingen en manieren om haar eigen lesgeven te verbeteren en is bereid daartoe af te wijken van de gebaande paden in de methode.

Lisanne heeft een eigen inbreng tijdens sectievergaderingen en is ook op allerlei manieren buiten het directe lesgeven actief in de school werkzaam. Ze communiceert effectief met ouders.

Lisanne heeft vertrouwen in haar eigen competenties en haar vermogen die verder te ontwikkelen. Ze is bewust bekwaam: Lisanne weet wat ze kan en ook wat ze nog heeft te leren. Ze heeft een duidelijke beroepsidentiteit; ze weet wat ze belangrijk vindt in haar lessen en waarom dat zo is. Bij reflectie op haar lessen laat ze merken dat ze gebeurtenissen kan plaatsen in een groter kader en verbanden kan leggen tussen gebeurtenissen.

Bijlage 3

Dublin-descriptoren en SBL-competenties in schema

Domein (SBL) competenties <small>Dublin-descriptoren</small>	1. Inter-persoonlijk	2. Pedagogisch	3. Vak- inhoudelijk en didactisch	4. Organisatorisch	5. Samenwerken met collega's	6. Samenwerken met de omgeving	7. Reflectie en ontwikkeling
a. Kennis en inzicht	Kennis van theorieën en modellen: <ul style="list-style-type: none"> • communicatie • interculturele communicatie, • groepsdynamica 	Kennis van theorieën en modellen: <ul style="list-style-type: none"> • ontwikkeling en opvoeding • identiteitsontwikkeling en culturele bepaaldheid 	Kennis van theorieën en modellen: <ul style="list-style-type: none"> • wetenschappelijk fundament leerinhoud • didactiek • schoolmethodes 	Kennis van theorieën en modellen: <ul style="list-style-type: none"> • klassenmanagement • organisatorische aspecten van leeromgevingen 	Kennis van theorieën en modellen: <ul style="list-style-type: none"> • samenwerking en onderwijsinnovatie • kwaliteitszorg • leerlingvolgsystemen • organisatievormen voor scholen 	Kennis van theorieën en modellen: <ul style="list-style-type: none"> • leefwereld en culturele achtergronden van opvoeders, • professionele infrastructuur waar de school onderdeel van is 	Kennis van theorieën en modellen: <ul style="list-style-type: none"> • (gedrags-)psychologie
b. Toepassen kennis en inzicht	Toepassen van genoemde kennis en inzicht in specifieke onderwijscontext m.b.v. praktijkkennis	Toepassen van genoemde kennis en inzicht in specifieke onderwijscontext m.b.v. praktijkkennis	Toepassen van genoemde kennis en inzicht in specifieke onderwijscontext m.b.v. praktijkkennis	Toepassen van genoemde kennis en inzicht in specifieke onderwijscontext m.b.v. praktijkkennis	In onderling overleg toepassen van genoemde kennis en inzicht in specifieke onderwijscontext m.b.v. praktijkkennis	In onderling overleg toepassen van genoemde kennis en inzicht in specifieke onderwijscontext m.b.v. praktijkkennis	Benutten van de genoemde kennis met inbegrip van praktijkkennis voor reflectie en resulterend in ontwikkelingsvragen
c. Oordeelsvorming	Beredeneerde keuzes maken m.b.t. interactiepatronen en interventie-mogelijkheden	Beredeneerde keuzes maken m.b.t. interactiepatronen en interventie-mogelijkheden	Beredeneerde keuzes maken m.b.t. leerinhoud, didactiek, schoolmethodes en de onderlinge afstemming	Beredeneerde keuzes maken m.b.t. klassenmanagement en organisatieleeromgeving	In onderling overleg keuzes maken m.b.t. schoolontwikkeling en –innovatie.	In onderling overleg keuzes maken m.b.t. samenwerken met de omgeving	Beredeneerde keuzes maken uit ontwikkelingsvragen

d. Communiseren	Uitleggen, verantwoord en afstemmen van interactiepatronen en interventiemogelijkheden	Uitleggen, verantwoord en afstemmen van interactiepatronen en interventiemogelijkheden	Uitleggen, verantwoord en afstemmen van leerinhoud, didactiek en schoolmethodes en hun onderlinge samenhang	Uitleggen, verantwoord en afstemmen van klasmanagement en organisatie leeromgeving	Uitleggen, verantwoord en afstemmen van schoolontwikkeling en -innovatie	Uitleggen, verantwoord en afstemmen met de omgeving over de samenwerking	Uitleggen, verantwoord en afstemmen van eigen keuzes bij invulling beroep en professionele ontwikkeling
e. Leervaardigheden	Systematisch reflecteren en professionele leervormen inschakelen	Systematisch reflecteren en professionele leervormen inschakelen	Systematisch reflecteren en professionele leervormen inschakelen	Systematisch reflecteren en professionele leervormen inschakelen	Systematisch reflecteren en professionele leervormen inschakelen	Systematisch reflecteren en professionele leervormen inschakelen	Systematisch reflecteren en professionele leervormen inschakelen

Bijlage 4

Gedragsindicatoren voor drie niveaus

1. De interpersoonlijke competentie

Omschrijving van de competentie

De leraar vo/bve heeft de verantwoordelijkheid om groepen leerlingen zo te leiden dat er een prettig leef- en werkklimaat heerst. Hij zorgt voor een open communicatie, geeft op een prettige manier leiding aan de leerlingen en zorgt ervoor dat er een vriendelijke en coöperatieve sfeer is in de groep. Van de leraar vo/bve wordt verwacht dat hij zijn interpersoonlijke verantwoordelijkheid erkent, zich bewust is van eigen houding en gedrag én de invloed daarvan op de leerlingen. De leraar geeft op een zodanige wijze vorm aan groepsprocessen en communicatie dat hij een goede samenwerking met en tussen de leerlingen tot stand brengt. De leraar is zich bewust van de eigen houding en gedrag en de invloed daarvan op leerlingen.

De leraar die interpersoonlijk competent is, geeft op een goede manier leiding aan leerlingen (individueel en in de groep) en aan het leerproces. Zo'n leraar schept een vriendelijke en coöperatieve sfeer en brengt een open communicatie tot stand. Zo'n leraar:

- leidt en begeleidt;
- stuurt en volgt;
- confronteert en verzoent;
- corrigeert en stimuleert.

Gedragsindicatoren, enkele voorbeelden

De student spreekt leerlingen aan op ongewenst gedrag en belooft gewenst gedrag		
niveau 1: de student ...	niveau 2: de student ...	niveau 3: de docent
<ul style="list-style-type: none"> • observeert docenten in het omgaan met leerlingen • is vriendelijk tegen leerlingen • benadert leerlingen positief 	<ul style="list-style-type: none"> • is vriendelijk en beslist tegen leerlingen • complimenteert gewenst gedrag • schat gedrag van leerlingen goed in en communiceert hierover met de begeleider • weet op grensoverschrijdend leerlinggedrag passend te handelen • herkent en signaleert probleemgedrag van individuele leerlingen of van de groep en kan hier adequaat op inspringen 	<ul style="list-style-type: none"> • stelt regels en bespreekt deze met de leerlingen • kan flexibel omgaan met regels en beschikt over handelingsalternatieven • kan zijn gedrag vanuit theoretische en methodische inzichten verantwoorden • heeft een visie op klassenmanagement
De student bouwt een band op met individuele leerlingen en met groepen leerlingen		
niveau 1: de student ...	niveau 2: de student ...	niveau 3: de docent
<ul style="list-style-type: none"> • heeft een belangstellende houding • gebruikt deze belangstelling bij het ontwikkelen van een relatie met leerlingen. 	<ul style="list-style-type: none"> • staat open voor de inbreng van leerlingen • is gespreksvaardig • voert persoonlijke gesprekjes met leerlingen voor of na de les 	<ul style="list-style-type: none"> • communiceert effectief door het hanteren van verbale en non-verbale technieken • herkent en benoemt gedragspatronen van individuele leerlingen en groepen en maakt deze inzichtelijk voor leerlingen. Hij weet hoe hij een en ander zonodig kan verbeteren • kan verantwoorden hoe hij met zijn groepen en individuele leerlingen omgaat. Hij maakt daarbij gebruik van relevante theoretische en methodische inzichten

De student is een voorbeeld in sociaal gedrag voor leerlingen

niveau 1: de student ...	niveau 2: de student ...	niveau 3: de student
<ul style="list-style-type: none">• houdt zich aan afspraken• is respectvol• houdt zich aan regels van de school	<ul style="list-style-type: none">• stelt zich professioneel op: kan feedback ontvangen en geven• kan samenwerken en is hulpvaardig	<ul style="list-style-type: none">• zorgt ervoor dat leerlingen respect opbrengen voor hem en voor elkaar• bespreekt communicatie en omgangsvormen• bevordert effectieve communicatie door bijv. te luisteren, samen te vatten en door te vragen zowel op inhouds- als betrekkingniveau

De student..... enz.

2. De pedagogische competentie

Omschrijving van de competentie

De leraar vo/bve heeft de verantwoordelijkheid om zijn leerlingen te helpen zelfstandig en zelfverantwoordelijk te worden in relatie tot anderen en in relatie tot hun (leer-)taken. Hij streeft naar het welbevinden van zijn leerlingen. Van de leraar vo/bve wordt verwacht dat hij zijn pedagogische verantwoordelijkheid erkent en dat hij op een professionele, planmatige manier een veilige leeromgeving tot stand brengt: voor een hele klas of groep maar ook voor een individuele leerling.

De pedagogisch competente leraar creëert een veilige leeromgeving in de klas en op school. Zo'n leraar zorgt er bij voorbeeld voor dat leerlingen:

- weten dat ze erbij horen en welkom zijn;
- weten dat ze gewaardeerd worden;
- op een respectvolle manier met elkaar omgaan;
- uitgedaagd worden om verantwoordelijkheid te nemen voor elkaar;
- initiatieven kunnen nemen en zelfstandig kunnen werken;
- hun affiniteiten en ambities leren ontdekken en op basis hiervan keuzes kunnen maken met betrekking tot hun studie en loopbaan.

Gedagsindicatoren, enkele voorbeelden

De student sluit aan bij leefwereld van leerlingen		
niveau 1: de student ...	niveau 2: de student ...	niveau 3: de docent
<ul style="list-style-type: none"> • vraagt leerlingen naar hun interesses en thuiswereld • toont deze belangstelling bij het ontwikkelen van een relatie met leerlingen. • observeert kenmerken van de leerlingpopulatie op de school • vormt zich een beeld van hun sociale en culturele achtergrond • kan de rol van de school in het leven van de jongeren beschrijven 	<ul style="list-style-type: none"> • speelt in op de leefwereld van leerlingen • spreekt met individuele leerlingen over hun individuele interesses • bevordert een sfeer van respect en belangstelling voor elkaar door leerlingen gelijkwaardig te behandelen 	<ul style="list-style-type: none"> • houdt rekening met verschillen tussen leerlingen in sociaal, emotioneel en cultureel opzicht
De student waardeert de inbreng van leerlingen en is nieuwsgierig naar hun ideeën		
niveau 1: de student ...	niveau 2: de student ...	niveau 3: de docent
<ul style="list-style-type: none"> • complimenteert leerlingen 	<ul style="list-style-type: none"> • hanteert werkvormen waarbij leerlingen eigen ervaringen en ideeën kunnen inbrengen • stimuleert en geeft positieve feedback • erkent verschillen tussen leerlingen 	<ul style="list-style-type: none"> • maakt in zijn pedagogisch handelen een goed gebruik van verschillen tussen leerlingen • helpt deelnemers (bve) bij de ontwikkeling van hun beroepsidentiteit • gebruikt op systematische wijze de input van leerlingen in het onderwijsleerproces

De student brengt eigen opvattingen in verband met de pedagogische opdracht van de school

niveau 1: de student ...	niveau 2: de student ...	niveau 3: de docent
<ul style="list-style-type: none"> • verkent en onderzoekt het pedagogische klimaat in de school • toont aan hoe dit onderzoek een rol speelt in zich ontwikkelende eigen opvattingen • houdt in het contact met leerlingen rekening met de regels van de school 	<ul style="list-style-type: none"> • werkt binnen het kader van de schoolregels met een eigen pedagogische visie • laat die visie tot uiting komen in omgang met individuele en groepen leerlingen • hanteert op consequente wijze regels en procedures in de klas 	<ul style="list-style-type: none"> • is zich bewust van de eigen beroepsopvattingen, waarden en normen en laat dat merken aan leerlingen en collega's • kan zijn pedagogische opvattingen en de gekozen aanpak verantwoorden en maakt daarbij gebruik van relevante theoretische en methodische inzichten

De student stimuleert leerlingen kritisch na te denken over eigen gedrag en het groepsgedrag en daarover in de klas te communiceren

niveau 1: de student ...	niveau 2: de student ...	niveau 3: de docent
<ul style="list-style-type: none"> • stelt leerlingen vragen over hun gedrag 	<ul style="list-style-type: none"> • spreekt aan op ongewenst gedrag • spreekt een groep aan op groepsgedrag • houdt een klassengesprek over ongewenst en gewenst gedrag 	<ul style="list-style-type: none"> • stimuleert leerlingen regelmatig kritisch na te denken over hun opvattingen en gedrag en stimuleert leerlingen om daarover in de groep te communiceren • daagt leerlingen uit mee te denken over hun eigen ontwikkelings- en leerprocessen

De student enz.

De student stimuleert leerlingen kritisch na te denken over eigen gedrag en het groepsgedrag en daarover in de klas te communiceren		
niveau 1: de student ...	niveau 2: de student ...	niveau 3: de docent
- stelt leerlingen vragen over hun gedrag	- spreekt aan op ongewenst gedrag - spreekt een groep aan op groepsgedrag - houdt een klassengesprek over ongewenst en gewenst gedrag	- stimuleert leerlingen regelmatig kritisch na te denken over hun opvattingen en gedrag en stimuleert leerlingen om daarover in de groep te communiceren - daagt leerlingen uit mee te denken over hun eigen ontwikkelings- en leerprocessen
De student enz.		

3. De vakinhoudelijke en (vak-)didactische competentie

Omschrijving van de competentie

De leraar vo/bve heeft de verantwoordelijkheid om zijn leerlingen te helpen zich beroepsgerichte kennis, vakkennis en kennis van leergebieden eigen te maken en vertrouwd te worden met de wijze waarop deze kennis wordt gebruikt in het dagelijks leven en de wereld van het werken. Op deze wijze helpt de leraar leerlingen de school als zinvol en betekenisvol te ervaren, waarbij hij aansluit bij de belevingswereld van kinderen en put uit een modern (vak)didactisch repertoire. Van de leraar vo/bve wordt verwacht dat hij zijn didactische verantwoordelijkheid erkent en dat hij op een eigentijdse, professionele, planmatige manier een krachtige leeromgeving voor de leerlingen tot stand brengt.

De (vak)didactisch competente leraar ontwerpt een krachtige leeromgeving, waarbinnen leerlingen zich basiskennis en vaardigheden van vakken en leergebieden eigen maken en vertrouwd worden met de manier waarop deze kennis en vaardigheden in het dagelijkse leven en in de wereld van het werk gebruikt worden. Zo'n leraar:

- leert leerlingen te leren en te kiezen;
- bevordert hun zelfstandigheid;

- stemt leerinhouden af op de leerlingen;
- houdt rekening met individuele verschillen;
- bepaalt met de leerling diens (individuele) leertraject, met bijvoorbeeld mogelijkheden voor leren in en buiten de school en leren in de context van de beroepsuitoefening;
- daagt leerlingen uit er het beste van te maken;
- helpt hen succeservaringen te bereiken.

Gedragindicatoren, enkele voorbeelden

De student gebruikt een repertoire aan didactische strategieën en werkvormen, zoals probleem gestuurd onderwijs, natuurlijk leren, klassikaal leren, sociaal en samenwerkend leren		
niveau 1: de student ...	niveau 2: de student ...	niveau 3: de docent ...
<ul style="list-style-type: none"> • kan verschillende didactische strategieën op de school beschrijven • assisteert in lessen van één of meer docenten op school • toont waardering voor coöperatief gedrag • toont interesse in vormen van samenwerkend leren • betoont zich coöperatief door steun aan te bieden 	<ul style="list-style-type: none"> • gebruikt didactische strategieën behorende bij een klassikale aanpak • idem bij onderzoekend leren • weet de begeleidende docent op school alternatieve strategieën aan te reiken • ontwikkelt en begeleidt projecten voor natuurlijk leren • kiest werkvormen die samenwerking stimuleren en de vaardigheden van leerlingen ontwikkelen • stuurt in de klas op coöperatief gedrag • zet verschillende werkvormen effectief in 	<ul style="list-style-type: none"> • kan zijn vakinhoudelijke en didactische opvattingen verantwoorden • kan verantwoorden hoe hij een groep leerlingen aangepakt heeft en maakt daarbij gebruik van actuele theoretische en methodische inzichten • ontwerpt leeractiviteiten die in het perspectief van de loopbaan van de leerling/deelnemer betekenisvol zijn

De student maakt gebruik van moderne audiovisuele en ict-leermiddelen

niveau 1: de student ...	niveau 2: de student ...	niveau 3: de docent
<ul style="list-style-type: none"> • onderzoekt de mogelijkheden van de school om deze middelen te gebruiken • assisteert en stimuleert leerlingen bij het gebruik van moderne middelen 	<ul style="list-style-type: none"> • maakt doelbewust en effectief gebruik van moderne leermiddelen • reikt de school ideeën aan voor het gebruik van moderne middelen in de les 	<ul style="list-style-type: none"> • past bestaande middelen zelf aan en breidt ze uit met eigen inbreng (vragen, suggesties, voorbeelden, av- en ict-middelen)

De student helpt leerlingen vak-, leer- en beroepsvaardigheden te ontwikkelen

niveau 1: de student ...	niveau 2: de student ...	niveau 3: de docent
<ul style="list-style-type: none"> • assisteert de docent bij het aanleren van eenvoudige vaardigheden • begeleidt leerlingen bij hun huiswerk en reflecteert daarbij op leervaardigheden 	<ul style="list-style-type: none"> • ontwerpt gevarieerde leertaken voor het vak/leergebied • leert leerlingen leervaardigheden aan (bijv. leren voor het proefwerk, samenvatten) • bespreekt proefwerken na op reflectieve wijze • bevordert zelfstandigheid van leerlingen • praat met leerlingen over hun competenties 	<ul style="list-style-type: none"> • stimuleert de leerling om zelf zijn leerproces vorm te geven • ondersteunt de leerlingen in hun leerproces, door leervragen en leerproblemen te signaleren, te benoemen en erop te reageren • reflecteert systematisch met de leerlingen op het leerresultaat en het bijbehorende proces • analyseert (vakspecifieke) leerproblemen en speelt adequaat daarop in met gerichte opdrachten en vragen

De student houdt rekening met verschillen

niveau 1: de student ...	niveau 2: de student ...	niveau 3: de docent
<ul style="list-style-type: none"> • onderzoekt verschillen tussen leerlingen • en de wijze waarop docenten op school omgaan met deze verschillen 	<ul style="list-style-type: none"> • houdt in de didactische aanpak rekening met verschillen tussen leerlingen wat betreft niveau,leeftijd, sekse en culturele achtergrond • kan het niveau van leerlingen inschatten en geeft opbouwende feedback 	<ul style="list-style-type: none"> • creëert de randvoorwaarden (sfeer, organisatie, opdrachten, materialen en machines) die de leerlingen in staat stellen zelfstandig te kunnen werken, zodat zij in hun eigen tempo en op eigen wijze kunnen leren • kent de sterke en zwakke kanten van individuele leerlingen en weet hoe hij hun leren moet bevorderen • ontwerpt verschillende leertrajecten en om tegemoet te komen aan verschillen tussen leerlingen

De student gebruikt verschillende manieren van toetsen, assessment en evaluatie

<ul style="list-style-type: none"> • kijkt toetsen na • surveilleert 	<ul style="list-style-type: none"> • ontwikkelt en kijkt toetsen na • begeleidt en beoordeelt prestaties/leertaken • begeleidt en beoordeelt een portfolio 	<ul style="list-style-type: none"> • ontwikkelt in samenwerking met collega's beoordelingsinstrumenten • kan zijn keuzes voor bepaalde toetsvormen onderbouwen • evalueert het leerproces en de leerresultaten van leerlingen
--	---	--

De student enz.

4. De organisatorische competentie

Omschrijving van de competentie

De leraar vo/bve heeft de verantwoordelijkheid voor alle organisatorische aspecten en aspecten van klassenmanagement die samenhangen met zijn onderwijs.

Van de leraar vo/bve wordt verwacht dat hij zijn organisatorische verantwoordelijkheid erkent en dat hij in de klas en in de les een goed leef- en werkklimaat tot stand kan brengen. Het wordt als vanzelfsprekend geacht dat hij dit op een professionele, planmatige manier doet, overzichtelijk, ordelijk en taakgericht te werk gaat en in alle opzichten voor zichzelf, zijn collega's en vooral voor alle leerlingen helder is.

De organisatorisch competente leraar zorgt voor alle organisatorische zaken die met het onderwijs in vak, leergebieden en/of projecten samenhangen. Zo'n leraar:

- weet zijn eigen werk te organiseren;
- zorgt ervoor dat leerlingen weten wat ze moeten (of kunnen) doen, hoe en met welk doel ze dat moeten (of kunnen) doen;
- zorgt ervoor dat leerlingen weten waar ze aan toe zijn en welke ruimte ze hebben voor eigen initiatief.

Gedragindicatoren, enkele voorbeelden

De student bevordert taakgericht werken		
niveau 1: de student ...	niveau 2: de student ...	niveau 3: de docent ...
<ul style="list-style-type: none">• helpt leerlingen opdrachten en instructies uit te voeren• heeft eigen spullen op orde: opdrachten op tijd en bij de hand	<ul style="list-style-type: none">• biedt helder gestructureerde leeractiviteiten aan• vervult een voorbeeldrol (heeft bijv. lesmateriaal in orde)• geeft op tijd en op niveau feedback op leerlingwerk: cijfers, geschreven beoordelingen, feedback op portfolio	<ul style="list-style-type: none">• biedt organisatievormen, leermiddelen en leermaterialen aan die leerdoelen en leeractiviteiten ondersteunen• hanteert procedures op een consequente manier• kan zijn aanpak van klassenmanagement en de organisatie van zijn onderwijs verantwoorden

De student kan prioriteiten stellen en de beschikbare tijd efficiënt over taken verdelen

niveau 1: de student ...	niveau 2: de student ...	niveau 3: de docent
<ul style="list-style-type: none"> • komt afspraken na • observeert docenten wat betreft planning en organisatie van verschillende werkvormen • start en eindigt de eigen les volgens de lesplanning • doet opdrachten op tijd 	<ul style="list-style-type: none"> • maakt adequate tijdsplanning voor de eigen lessen en houdt zich hier ook aan • evalueert tijdsplanning • heeft opdrachten op tijd af • neemt niet meer taken op zich dan hij/zij aan kan 	<ul style="list-style-type: none"> • improviseert in onverwachte situaties op een professionele manier en stelt daarbij duidelijke prioriteiten • stelt prioriteiten en verdeelt de beschikbare tijd efficiënt zowel voor hem zelf als de leerlingen • bewaakt de planning samen met de leerlingen

De student draagt bij aan schoolactiviteiten

niveau 1: de student ...	niveau 2: de student ...	niveau 3: de docent
<ul style="list-style-type: none"> • neemt initiatieven om deel te nemen aan activiteiten • assisteert bij begeleiden van activiteiten 	<ul style="list-style-type: none"> • begeleidt schoolactiviteiten • participeert in de organisatie van bijv. werkweken/ sportdagen 	<ul style="list-style-type: none"> • neemt initiatieven en doet voorstellen

De student enz.

5. Samenwerken in een team

Omschrijving van de competentie

De leraar vo/bve heeft de verantwoordelijkheid voor de afstemming van zijn werk met zijn collega's en is medeverantwoordelijk voor het goed functioneren van de schoolorganisatie. Van de leraar vo/bve wordt verwacht dat hij zijn verantwoordelijkheid in het samenwerken met collega's erkent en dat hij een professionele bijdrage levert aan een goed pedagogisch en didactisch klimaat van zijn school, aan goede werkverhoudingen en een goede schoolorganisatie.

De leraar die competent is op het gebied van het samenwerken in het team draagt bij aan het goed functioneren van het schoolteam en de schoolorganisatie. Zo'n leraar:

- draagt bij aan een veilig en open klimaat in het team;
- draagt bij aan het goed functioneren van team of sectie;
- draagt bij aan organisatie van teamactiviteiten.

Gedragindicatoren, enkele voorbeelden

De student deelt kennis met het team en leert van collega's		
niveau 1: de student ...	niveau 2: de student ...	niveau 3: de docent
<ul style="list-style-type: none">• observeert bij medestudenten en bij docenten en reflecteert op en bespreekt datgene dat is waargenomen• geeft feedback aan en ontvangt feedback van collega's op de school• geeft feedback aan en ontvangt feedback van medestudenten	<ul style="list-style-type: none">• brengt ervaringen in tijdens intervisie en collegiale consultatie• ontwikkelt voornemens naar aanleiding van ervaringen van zichzelf en van anderen• deelt lesmateriaal met collega's	<ul style="list-style-type: none">• vraagt hulp en biedt hulp aan collega's• stelt teambelang boven eigenbelang• verantwoordt zijn opvattingen en werkwijze aangaande samenwerken met collega's binnen de schoolorganisatie

**De student levert een bijdrage aan samenwerkingsprojecten in het team:
zowel binnen het vak en leergebieden als vakoverstijgend**

niveau 1: de student ...	niveau 2: de student ...	niveau 3: de docent
<ul style="list-style-type: none"> • onderzoekt welke projecten er zijn op de school • assisteert bij de uitvoering van projecten op school • neemt deel aan projecten op de opleiding en experimenteert met rollen en taken 	<ul style="list-style-type: none"> • draagt bij aan constructief teamoverleg • draagt bij aan ontwikkeling van lesmateriaal • neemt deel aan de organisatie van projecten • neemt initiatieven 	<ul style="list-style-type: none"> • neemt verantwoordelijkheid voor de taak (van anderen)

De student draagt bij aan het denken over onderwijsinnovatie

niveau 1: de student ...	niveau 2: de student ...	niveau 3: de docent
<ul style="list-style-type: none"> • onderzoekt op de school activiteiten wat betreft onderwijsvernieuwing • stelt zich op de hoogte van landelijke innovaties 	<ul style="list-style-type: none"> • draagt bij aan de uitvoering van de onderwijsinnovatie op de school • neemt initiatieven om het onderwijs te verbeteren door het voorstellen van (vak) didactische vernieuwingen 	<ul style="list-style-type: none"> • levert een bijdrage aan de ontwikkeling en verbetering van zijn school

De student participeert in algemene onderwijstaken

niveau 1: de student ...	niveau 2: de student ...	niveau 3: de docent
<ul style="list-style-type: none"> • surveilleert • kijkt toetsen na 	<ul style="list-style-type: none"> • neemt deel aan team- en sectieoverleg en draagt bij aan taken daarin • participeert in rapport-vergaderingen 	<ul style="list-style-type: none"> • werkt volgens de in de organisatie geldende afspraken, procedures en systemen, bijv. leerlingvolgsysteem

De student enz.

6. Samenwerken met de omgeving

Omschrijving van de competentie

De leraar vo/bve heeft de verantwoordelijkheid voor het contact met de ouders of verzorgers van de leerlingen en voor de afstemming van zijn zorg voor de leerlingen met die van anderen buiten de school. Bovendien is hij medeverantwoordelijk voor het goed functioneren van de samenwerking van zijn school met andere (buurt)instellingen, stage- en leerbedrijven. Van de leraar vo/bve wordt verwacht dat hij zijn verantwoordelijkheid het samenwerken met de omgeving van de school erkent en dat hij goed samenwerkt met mensen en instellingen die betrokken zijn bij de zorg voor de leerlingen en bij de school.

De leraar die competent is op het gebied van samenwerken in de omgeving draagt bij aan goede relaties van de school met ouders, vervolgonderwijs, en met instellingen en bedrijven in de fysieke omgeving van de school. Zo'n leraar:

- draagt bij aan het onderhouden van relaties met externe belanghebbenden, vooral met ouders;
- gebruikt de omgeving als onderdeel van een krachtige leeromgeving.

Gedagsindicatoren, enkele voorbeelden

De student gebruikt de omgeving van de school als kennisbron en als toepassingsmogelijkheid van kennis en vaardigheden		
niveau 1: de student ...	niveau 2: de student ...	
<ul style="list-style-type: none">• onderzoekt hoe de school werkt aan omgevingsonderwijs• doet een voorstel voor een eenvoudig project met het eigen vak in de omgeving van de school	<ul style="list-style-type: none">• onderzoekt de omgeving van de school op toepassingen van het eigen vak/leergebied• ontwikkelt en voert projecten uit met medewerking van instellingen/bedrijven waarin leerlingen het vak/leergebied kunnen toepassen• houdt contact met personen/instellingen die fungeren als opdrachtgevers in het kader van het natuurlijk leren	

De student onderhoudt contacten met ouders en verzorgers van leerlingen

niveau 1: de student ...	niveau 2: de student ...	niveau 3: de docent
<ul style="list-style-type: none">• onderzoekt op welke wijze de school contact onderhoudt met ouders	<ul style="list-style-type: none">• observeert bij en voert zo mogelijk gesprekken met ouders	<ul style="list-style-type: none">• voert oudergesprekken en hanteert daarbij relevante gespreksvaardigheden en technieken• raadpleegt reeds aanwezige informatie, registreert nieuwe informatie en stelt anderen in de gelegenheid hier gebruik van te maken• verantwoordt professionele opvattingen aan ouders en andere belanghebbenden en past zonodig in gezamenlijk overleg zijn werk aan

De studentenz.

7. Werken aan de eigen beroepsidentiteit; competent in reflectie en ontwikkeling

Omschrijving van de competentie

De leraar vo/bve is verantwoordelijk voor zijn eigen professionele ontwikkeling.

Van de leraar vo/bve wordt verwacht dat hij zijn verantwoordelijkheid voor zijn eigen professionele ontwikkeling erkent en dat hij zowel zijn opvattingen over het leraarschap als ook zijn eigen bekwaamheid onderzoekt, expliciteert en ontwikkelt.

De leraar die competent is in reflectie en ontwikkeling werkt voortdurend aan eigen professionalisering. Zo'n leraar:

- weet goed wat hij/zij belangrijk vindt in het leraarschap en van welke waarden, normen en onderwijskundige visie hij/zij uitgaat;
- heeft een goed beeld van eigen competenties en de eigen sterke en zwakke kanten;
- werkt op een planmatige wijze aan de eigen ontwikkeling.

Gedragindicatoren, enkele voorbeelden

De student maakt een eigen persoonlijk ontwikkelingsplan		
niveau 1: de student ...	niveau 2: de student ...	niveau 3: de docent
<ul style="list-style-type: none">• reflecteert op eigen sterke en zwakke kanten• beschrijft leerdoelen voor de hoofdfase	<ul style="list-style-type: none">• reflecteert op eigen sterke en zwakke kanten op basis van ervaring en visie• reflecteert op persoonlijke kwaliteiten	<ul style="list-style-type: none">• werkt planmatig aan zijn ontwikkeling en maakt daarbij gebruik van de kaders die de school biedt (bijv. POP, teamontwikkelingsplan, IPB)• brengt onder woorden wat hij belangrijk vindt in het docentschap en van welke waarden, normen en onderwijskundige opvattingen hij uitgaat.

**De student vindt een evenwicht tussen betrokkenheid
en professionele distantie**

niveau 1: de student ...	niveau 2: de student ...	
<ul style="list-style-type: none"> • analyseert situaties vanuit docentperspectief en niet meer vanuit leerlingperspectief • is zich bewust van deze perspectiefwisseling • handelt vanuit de docentrol in een groep leerlingen 	<ul style="list-style-type: none"> • is begaan met leerlingen, maar neemt geen verantwoordelijkheden van leerlingen over • kent de grenzen van de eigen invloed • verwijst leerlingen met problemen tijdig door zonder zelf de rol van hulpverlener op zich te nemen 	

De student bouwt aan en onderhoudt een relevant netwerk van collega's

niveau 1: de student ...	niveau 2: de student ...	niveau 3: de docent ...
<ul style="list-style-type: none"> • onderhoudt contacten met eigen jaargroep en medestagiaires 	<ul style="list-style-type: none"> • onderhoudt contacten met studenten van eigen opleiding en medestagiaires • leest vakliteratuur • bezoekt (regionale) bijeenkomsten over onderwijsproblematiek. 	<ul style="list-style-type: none"> • benut verschillende mogelijkheden om zichzelf te ontwikkelen, zoals het bijhouden van vakliteratuur, het volgen van trainingen en opleidingen, maar ook het deelnemen aan vernieuwingsprojecten en onderzoek en het oppakken van nieuwe taken • staat open voor andere visies en ideeën en probeert die daadwerkelijk uit

De student kijkt kritisch naar zijn werk en gebruikt evaluatie, reflectie en feedback van anderen om zich verder te ontwikkelen

niveau 1: de student ...	niveau 2: de student ...	niveau 3: de docent
<ul style="list-style-type: none">• geeft en ontvangt feedback	<ul style="list-style-type: none">• neemt actief deel aan collegiale consultatie en intervisie	<ul style="list-style-type: none">• stemt zijn ontwikkeling af op het beleid van de school

De student enz.

Bijlage 5

Voorbeeld vakassessment EVC

1. In het kader van het EVC3-project is de EVC-procedure voor de lerarenopleiding verbeterd. Het materiaal is te vinden op www.leroweb.nl
2. In een project van de gezamenlijke lerarenopleidingen VO/BVE 'Kennisbasis, Kennistoetsen en Kennisbank' (K3) is een nieuwe kennisbasis ontwikkeld voor alle vakken. Voor het nu volgende voorbeeld zijn de vakinhouden veranderd, de opbouw is hetzelfde gebleven.

Handleiding

Voor het samenstellen van het portfolio en het assessment voor de erkenning van verworven competenties (EVC's) voor het vakdeel voor het beroep van docent in het voortgezet onderwijs.

Vakinhoud (concept)

Portfolio vakinhoud en vakdidactiek. (ter aanvulling bij competentie 3)

Inhoud:

1. Overzicht van relevante concepten binnen het schoolvak techniek.
2. Zelfinschatting per cluster van concepten van het betreffende vak. De concepten en onderwerpen zijn ontleend aan de door de gezamenlijke lerarenopleidingen opgestelde kennisbasis.
3. Vragenlijst per cluster van vakconcepten.

Hogeschool Utrecht
Instituut Archimedes (Lerarenopleidingen vo/bve)
Bureau Assessments
2007

1. Relevante concepten binnen het schoolvak, overgenomen uit de kennisbasis (www.kennisbasis.nl)

domeinen	clusters van concepten	Omschrijving
----------	------------------------	--------------

2. Zelfinschatting

In onderstaand schema kunt u per cluster van concepten aangeven in welke mate u zich in het betreffende aspect bekwaam acht voor het verzorgen van onderwijs in het vmbo, mbo en de onderbouw havo/vwo. Desgewenst kunt u op een aparte pagina een uitgebreidere toelichting geven. U kunt daarin ook expliciet aangeven welke lacunes u denkt te hebben.

Voor de concepten waarop u uzelf bekwaam of deels bekwaam acht, vragen we u per cluster de bijgevoegde vragen zo uitgebreid mogelijk te beantwoorden. Ook nodigen we u uit om uw bekwaamheid te onderbouwen met bewijsstukken. Een bewijsstuk moet altijd door derden bevestigd zijn.

Vak concepten (zie overzicht kennisbasis)	bekwaam	deels bekwaam	niet bekwaam	Toelichting Eventueel ver wijzen naar bijlage	bewijsstuk nummer
Vakconcept 1 (domein of thema)					
Etc.					

3. Vragenlijst per cluster van concepten van het vak techniek

Vakconcept 1 <i>Domein of thema</i>	Omschrijving
--	--------------

Onderwerpen uit het domein of thema:

1. Welke kennis en vaardigheden heeft u van de hierboven genoemde onderwerpen?

2. Waar en wanneer hebt u deze kennis en vaardigheden verworven?
3. Welke activiteiten hebt u in verband met deze onderwerpen verricht?
Denk daarbij bijvoorbeeld aan:
 - opleidingen, trainingen en cursussen
 - toepassingen in werksituaties
 - activiteiten in de hobbysfeer.
4. Lever bij elk van de door u beschreven activiteit bewijsstukken die voldoen aan de daarvoor gestelde eisen. Bewijsmateriaal moet altijd door derden bevestigd zijn. Nummer de bewijsstukken en geef in het schema van de zelfinschatting duidelijk aan welke nummers bij dit cluster horen.
5. Wat wilt u verder opmerken over uw deskundigheid op dit terrein.

Bijlage 6

Beoordeling meesterproef Hogeschool van Amsterdam

Procedure

Voorafgaand aan de beoordeling van het afstudeerproduct wordt nagegaan of:

- het afstudeerproduct voldoet aan onderstaande instapeisen;
- het product is gepresenteerd aan de (externe) opdrachtgever, die het product als voldoende heeft beoordeeld.

De begeleider van het afstudeerproduct is tevens de eerste beoordelaar. De opleiding wijst een tweede beoordelaar aan. Bij de beoordeling van het afstudeerproduct wordt vooral gekeken naar het hbo-niveau, uitgedrukt in zeven criteria. Voor het afstudeerproduct wordt een cijfer gegeven van 1 tot en met 10. Om cum laude af te kunnen studeren moet het afstudeerproduct de beoordeling excellent (minimaal een 9) krijgen. Beide beoordelaars beoordelen onafhankelijk van elkaar de zeven criteria met goed/voldoende/onvoldoende. Het uiteindelijke cijfer wordt in overleg vastgesteld.

Een kopie van het beoordelingsformulier wordt, samen met het afstudeerproduct, gearhiveerd op het onderwijsbureau.

Normering:

- 5 onvoldoende: één of meer criteria zijn onvoldoende
- 6 voldoende: geen enkel criterium is als onvoldoende gekwalificeerd
- 7 ruim voldoende: minimaal één criterium is goed, de andere criteria zijn voldoende
- 8 goed: minimaal viermaal de kwalificatie goed, geen onvoldoende beoordelingen
- 9 excellent: minimaal vijfmaal de kwalificatie goed, geen onvoldoende beoordelingen
- 10 excellent: minimaal zesmaal de kwalificatie goed, geen onvoldoende beoordelingen

Instapeisen

Algemeen

- De gegevens van de school, de opdrachtgever, de begeleiders, etc. zijn correct vermeld.
- Het werkstuk heeft een titel die past bij de inhoud.
- Het betreft een individuele prestatie.
- De omvang van het werkstuk is passend voor een afstudeerproject (ongeveer 25-30 pagina's kerndeel, zonder bijlagen).

- Het afstudeerproject sluit nauw aan bij het schoolvak waarvoor de bevoegdheid wordt behaald.
- Het afstudeerproject sluit aan bij de vraag van de opdrachtgever (externe opdrachtgever of de opleiding).

Het product

- Het verslag bevat een beschrijving van het gemaakte product of het product is onderdeel van het verslag.
- Het gemaakte product is uitgetest in de beroepspraktijk.
- Het verslag bevat een evaluatie van de bruikbaarheid van het product aan de hand van de opgedane ervaringen.
- De verantwoording van het product is verankerd in de literatuur.

De gebruikte literatuur

- Er is voldoende literatuur geraadpleegd (ongeveer 300 – 400 bladzijden).
- Er wordt correct geciteerd uit en verwezen naar de gebruikte literatuur.
- Er wordt gebruik gemaakt van actuele vak(didactische) én onderwijskundige literatuur.

Het onderzoek

- Er is een duidelijke vraagstelling.
- De methode van gegevensverzameling wordt duidelijk beschreven: type onderzoek, populatie, steekproef, etc).
- Er is sprake van authentiek onderzoeksmateriaal (de student heeft het zelf het materiaal verzameld en verwerkt).
- De verwerking van de onderzoeksgegevens is conform de regels van de kunst.
- De presentatie van de onderzoeksgegevens is correct, overzichtelijk en eenduidig.
- De conclusies van het werkstuk sluiten aan bij het uitgevoerde onderzoek, de vraag van de opdrachtgever en de reikwijdte van de conclusies wordt besproken.

Vormgeving

- Het verslag kent een heldere opbouw (en een duidelijke inhoudsopgave): begin, kerndeel en afsluiting.
- Het taalgebruik en de opmaak is correct.
- Illustraties, grafieken en tabellen zijn functioneel en zijn correct opgemaakt.

Beoordelingsformulier bachelor/hbo-niveau¹¹ afstudeerproduct en eindportfolio

Student:

Begeleider:

Datum:

Tweede beoordelaar:

Opleiding:

		Goed	Voldoende	Onvoldoende
1	Onderzoekende houding Beoordeling: g/v/o	De student onderzoekt voortdurend methodisch de eigen beroepspraktijk, gebruik makend van meerdere modellen en verschillende bronnen.	De student onderzoekt methodisch de eigen beroepspraktijk.	De student geeft geen of beperkt blijk van een onderzoekende houding ten aanzien van zijn functioneren in de beroepspraktijk.
2	Koppeling praktijk en theorie Beoordeling: g/v/o	De student toont dat hij zich bewust is van de noodzaak om zijn praktijk te voorzien van een goede theoretische verantwoording en onderbouwing. Dit blijkt uit het actief kunnen 'pendelen' tussen abstract denken en concreet handelen, door enerzijds resultaten van wetenschappelijk en/of praktijkonderzoek te kunnen vertalen naar concreet handelen en anderzijds vanuit de concrete beroepspraktijk algemene richtlijnen te kunnen abstraheren. Hij verwijst hierbij naar meerdere theorieën en modellen.	De student geeft er blijk van dat hij kennis heeft genomen van relevant onderzoek en relevante theorie. De vertaling van theorie naar praktijk is zichtbaar en passend. De student kan zijn eigen handelen en beroepsproducten verantwoorden vanuit de theorie.	De student geeft er geen of beperkt blijk van dat hij kennis heeft genomen van relevant onderzoek en relevante theorie. De vertaling van theorie naar praktijk is niet of beperkt zichtbaar en/of passend.

12 De beoordelingscriteria gelden zowel voor portfolio (pf) als voor afstudeerproduct (ap). In een enkel geval verschillen de criteria; in die gevallen wordt dit expliciet vermeld.

3	<p>Leervaardigheden</p> <p>Beoordeling: g/v/o</p>	<p>De student heeft, op basis van zelfreflectie en feedback, inzicht in het eigen ontwikkelpotentieel. Hij vertaalt dit naar acties en plannen voor voortgaande professionele ontwikkeling. Reflectie op het proces van het werken aan het afstudeerproject heeft geresulteerd in een verbeterplan voor het doen van onderzoek in de school.</p>	<p>De student geeft, op basis van zelfreflectie en feedback, blijk van inzicht in het eigen ontwikkelpotentieel. Hij vertaalt dit in een POP.</p> <p>In het leerverslag, behorend bij het afstudeerproduct, analyseert de student het doorlopen proces.</p>	<p>De student geeft geen of onvoldoende blijk van inzicht in het eigen ontwikkelpotentieel.</p> <p>Een vertaling naar een POP ontbreekt.</p> <p>Er is geen of beperkt gebruik gemaakt van zelfreflectie en feedback.</p>
4	<p>Visie en oordeelsvermogen</p> <p>Beoordeling: g/v/o</p>	<p>De student heeft een heldere visie op leren, het beroep van leraar en het vak waar hij voor opleidt; de student legt een relatie tussen zijn visie en de eigen leerdoelen. Bovendien verheldert de student de onderliggende vakconcepten en leertheorieën en legt een relatie met maatschappelijke ontwikkelingen.</p>	<p>De student heeft een heldere visie op leren, het beroep van leraar en het vak waar hij voor opleidt; de student legt een relatie tussen zijn visie en de eigen leerdoelen.</p> <p>De student weet onderzoeksresultaten te vertalen naar de praktijk</p>	<p>De student heeft geen of een beperkte visie op leren, het beroep van leraar en het vak waar hij voor opleidt.</p> <p>De student weet onderzoeksresultaten op de juiste wijze te interpreteren.</p>
5	<p>Creatief handelen,</p> <p>Beoordeling: g/v/o</p>	<p>De student is initiatiefrijk en innovatief en bedenkt creatieve oplossingen voor praktijkproblemen op het microniveau (in de klas) en levert een bijdrage hiervoor op het mesoniveau van de school.</p>	<p>De student bedenkt creatieve oplossingen voor praktijkproblemen die zich voordoen op microniveau (in de klas).</p>	<p>De student gebruikt alleen standaardoplossingen en werkt alleen vanuit kant-en-klare methoden.</p>

6	Transfer Beoordeling: g/v/o	De student geeft blijk kennis te hebben van recente ontwikkelingen in en buiten de school en weet daaraan een betekenis toe te kennen voor de eigen beroepspraktijk. Deze kennis heeft de student aantoonbaar toegepast in beroepsproducten voor het onderwijs in het eigen vak of in vakoverstijgende activiteiten.	De student geeft blijk kennis te hebben van recente ontwikkelingen in en buiten de school en weet daaraan een betekenis toe te kennen voor zijn eigen beroepspraktijk.	De student heeft weinig kennis van recente ontwikkelingen in en buiten de school en van de betekenis daarvan voor zijn eigen beroepspraktijk.
7	Communicatie Beoordeling: G/V/O	De student is in staat om, zowel schriftelijk als mondeling, informatie, ideeën en oplossingen over te brengen op een deskundig publiek. Het artikel, waarin het afstudeerproduct is samengevat, is publicabel.	De student is in staat om, zowel schriftelijk als mondeling, informatie, ideeën en oplossingen over te brengen op een deskundig publiek.	De student is onvoldoende in staat om, schriftelijk of mondeling, informatie, ideeën en oplossingen over te brengen rekening houdend met de doelgroep.

Eindoordeel:

Toelichting:

Bijlage 7

De competentiegerichte toetspraktijk van de ILS-HAN

Op de ILS-HAN worden de SBL-competenties getoetst binnen de context van vijf beroepstaken:

1. Lesgeven (en trainen) in het vak en/of leergebied
2. Begeleiden van lerende(n)
3. Ontwikkelen van leerarrangementen in het vak en/of leergebied
4. Bijdragen aan de onderwijsorganisatie
5. Ontwikkelen van vakdeskundigheid

1. Lesgeven (en trainen) in het vak en/of leergebied

Bij lesgeven en trainen gaat het erom dat ik in een groep leeractiviteiten begeleid, inclusief voorbereiding en evaluatie. Daarbij geef ik enerzijds blij van kennis van de inhoud van de leerstof en anderzijds van de leerprocessen. Ik stimuleer de ontwikkeling van lerenden, zowel individueel als in groepen. Dit geef ik vorm via krachtige en veilige leeromgevingen. Kenniselementen van de gedefinieerde generieke kennisbasis.

2. Begeleiden van lerende(n)

Bij het begeleiden gaat het erom dat ik lerende(n) ondersteun bij hun ontwikkeling in het algemeen en hun psychosociale en identiteitsontwikkeling in het bijzonder. Mijn ondersteuning en hulp is gericht op het ontwikkelen van de eigen verantwoordelijkheid van de lerende(n), rekening houdend met zijn ontwikkelingsfase, kennisniveau, belevingswereld en ervaring. Ik begeleid in de eerste plaats binnen de daartoe ingerichte leeromgeving, in de context van de leerstof en leergebieden. Bij dit alles anticipeer ik individueel of met het team van docenten op manifeste en latente hulpvragen van de lerende(n), zowel bij groepsactiviteiten als bij individuele activiteiten. Daarnaast is mijn begeleiding gericht op de studievoortgang. Kenniselementen van de gedefinieerde generieke kennisbasis.

3. Ontwerpen van leerarrangementen in het vak en/of leergebied

Bij ontwerpen van leerarrangementen gaat het erom dat ik kennis verwerf over leerbehoeften, voorkennis en lesinhoud en passende leerarrangementen ontwerp. Op basis daarvan ontwikkel ik krachtige, participatieve (en ict-rijke) leermiddelen en/of leeromgevingen voor lerenden. Daarbij lever ik ondersteunende informatie voor docenten. Ik werk planmatig en zorg voor afstemming op het curriculum of de organisatie. Ik evalueer of het leerarrangement het gewenste effect bereikt. Kenniselementen van de gedefinieerde generieke kennisbasis.

4. Bijdragen aan de onderwijsorganisatie

Ik lever een bijdrage aan (de ontwikkeling van) een goed pedagogisch, vakinhoudelijk en didactisch klimaat op de school. Ik heb als teamlid medeverantwoordelijkheid voor de interne schoolorganisatie. Enerzijds doe ik dit door collegiale afstemming over visie en onderwijs en door het organiseren van vakactiviteiten, groepsactiviteiten en groepsoverstijgende activiteiten. Anderzijds onderhoud ik relevante contacten met en in de omgeving van de school, zoals (stage)bedrijven. Kenniselementen van de gedefinieerde generieke kennisbasis.

5. Ontwikkelen van vakdeskundigheid

Ik beheers minimaal de kenniselementen van de gedefinieerde kennisbasis (ADEF) van mijn vakgebied en/of leergebied en ben in staat mij daarin blijvend te scholen. Daarbij geef ik blijk van kennis van de vakinhoud én van de ontwikkelingen in het vakgebied.

Een assessment bij ILS/HAN is een moment waarop competentiebeoordelingen plaatsvinden binnen één of meerdere beroepstaken. De studenten hebben twee keer per jaar de gelegenheid in een assessment hun studieresultaten te verzilveren voor studiepunten.

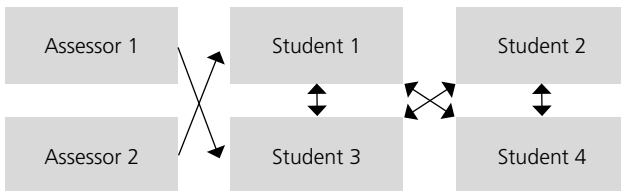
Een assessment op de ILS-HAN kent verschillende vormen. Een portfoliotoets maakt altijd onderdeel uit van een assessment. Daarnaast kan een portfoliopresentatie, een verdiepingsgesprek, een casustoets, een criterium gericht interview en een performancedeel uitmaken van een assessment. De ILS-HAN heeft per opleiding verplichte bewijsstukken geformuleerd. Naast de verplichte bewijsstukken kunnen studenten mogelijke bewijslasten opvoeren. Bewijslasten kunnen altijd verkregen worden door het volgen van onderwijs. De studie wordt afgesloten met een eindassessment dat op hoofdlijnen overeenkomt met het assessment startbekwaam zoals beschreven in hoofdstuk 3.3.

Bijlage 8

Uitvoering assessment hoofdfasebekwaam

Voorbeeld 1 het peerscenario

De totale duur van het assessment is ruim vier uur. Het vindt op een ochtend of een middag plaats. Een assessment wordt uitgevoerd met vier studenten en twee assessoren.

Assessor 1 leest het portfolio van student 3 en 4. Student 1 en 2 hebben bij dit assessment de rol van peerassessor.

Assessor 2 leest het portfolio van student 1 en 2. Student 3 en 4 hebben bij dit assessment de rol van peerassessor.

Programma voor de student:

- Je hebt 15 minuten om je spullen klaar te zetten voor je presentatie (controleer of de dvd/ videospeler het doet en dat je je presentatie kan tonen).
- Daarna begin je met het lezen van het portfolio van je medekandidaten en het opstellen van vragen waar je nog extra toelichting op wilt hebben. Duur: 30 minuten per portfolio.
- Daarna zijn de presentaties. Duur: 15 minuten per student.
- Na de presentatie heb je 20 minuten de tijd om het criterium gericht interview voor te bereiden (incl. pauze). De assessoren overleggen in deze tijd over welke competenties ze je nog gaan bevragen. Jij doet hetzelfde.
- Daarna volgt het criterium gericht interview. Duur 20 minuten per student.
- Na het interview hebben de assessoren ongeveer twintig minuten nodig om een eindadvies op te stellen.
- Vervolgens neemt elke assessor twee studenten apart om de uitslag mee te delen. Daarna kun jij een reactie daarop geven. Duur ongeveer 20 minuten.
- Aan het eind vul je een evaluatieformulier in.

Het programma van de assessor loopt hier parallel aan. De assessor krijgt 45 minuten leestijd per portfolio.

Voorbeeld 2 Het klassieke scenario

Kenmerken:

1. Het assessment is individueel.
2. Het assessment wordt afgenomen door twee onafhankelijke, gekwalificeerde assessoren.
3. Tijdens het assessment wordt het portfolio gepresenteerd en besproken aan de hand van de feedback.
4. Het assessment duurt inclusief de beoordeling 1 uur.
5. Tijd voor assessoren gezamenlijk: 3,5 uur per student.

Variaties binnen dit scenario:

- Keuze gespreksthema's:
 - Het assessment is studentgestuurd. Daaronder wordt verstaan dat de student in eerste instantie aangeeft over welke thema's hij het wil hebben.
 - Het assessment is assessorgestuurd. Daaronder wordt verstaan dat de assessoren de gespreksthema's aandragen. Deze vragen staan centraal tijdens de bekwaamheidsproef en kunnen eventueel vooraf aan de student bekend gemaakt worden.
- Feedback vooraf of achteraf:
 - De student krijgt de feedback tijdens het assessment.
 - Uiterlijk twee dagen voor het assessment wordt feedback over het portfolio aan de student gegeven.
- Kritische situatie:
 - De opleiding is vrij aan de verplichte onderdelen een extra onderdeel toe te voegen, zoals een kritische situatie.
- Achtergrond van de assessoren:
 - Eén van de assessoren is van de eigen opleiding; de andere assessor kan een veldassessor zijn of een assessor van een andere opleiding.

Voorbeeld 3 Het groepscenario

Kenmerken:

1. Het assessment heeft plaats in een groep met één of meer docenten/assessoren en met meerdere studenten. Er is minimaal één docent aanwezig die gekwalificeerd assessor is.
2. Feedback wordt vooraf gegeven door de gehele groep volgens de principes van peerassessment.

De samenhang tussen de beroepstaken en de competenties is aldus vastgesteld:

SBL-competenties Beroepstaak	Interper- soonlijk	Pedagogisch	Vakinhoudelijk didactisch	Organisatorisch	Collega's	Omgeving	Reflectie en ontwikke- ling
1. Lesgeven (en trainen) in het vak / leergebied	x	x	x	x			x
2. Begeleiden van lerende(n)	x	x	x		x	x	x
3. Ontwerpen van leerarrangemen- ten in het vak / leergebied			x	x	x		x
4. Bijdragen aan de onderwijs- organisatie			x	x	x	x	x
5. Ontwikkelen van vakdeskundigheid			x				x

3. De eindbeoordeling wordt gegeven door de docent(en).
4. Het assessment duurt inclusief beoordeling per student een half uur.
5. Tijd voor de aanwezige docent(en)/assessoren is afhankelijk van wie het uitvoert. Is de mentor ook de assessor dan valt het onder metawerk. Voor andere docenten is het afhankelijk van de organisatie van het assessment.

Variaties binnen dit scenario:

- Keuze gespreksthema's:
 - Het assessment is studentgestuurd. Daaronder wordt verstaan dat de student in eerste instantie aangeeft over welke thema's hij het wil hebben.
 - Het assessment is assessorgestuurd. Daaronder wordt verstaan dat de assessoren de gespreksthema's aandragen. Deze vragen staan centraal tijdens de bekwaamheidsproef en kunnen eventueel vooraf aan de student bekend gemaakt worden.
- Feedback vooraf of achteraf:
 - De student krijgt de feedback tijdens het assessment.
 - Uiterlijk twee dagen voor het assessment wordt feedback over het portfolio aan de student gegeven.
- Kritische situatie:
 - De opleiding is vrij aan de verplichte onderdelen een extra onderdeel toe te voegen, zoals een kritische situatie.
- Aantal betrokken studenten.
- Aantal en achtergrond van de betrokken docenten.

Bijlage 9

Uitvoering assessment afstudeerbekwaam

Voorbeeld 1 Assessment afstudeerbekwaam met peerassessor

Als gekozen wordt voor het inschakelen van de student als peerassessor dan begint voor de student het assessment met het lezen van het portfolio van de medestudent. Het hierna volgende geschetste model is een mogelijkheid. Het assessment afstudeerbekwaam wordt in tweetallen afgenomen, dat betekent dat de studenten bij elkaar peerassessor zijn. De student is niet verantwoordelijk voor de beoordeling van de medestudent, maar wordt zelf wel beoordeeld in zijn rol als peerassessor.

Het is handig om de student richtvragen mee te geven voor het lezen van het portfolio en het criterium gericht interview. Aan het eind van het assessment worden deze vragen beantwoord door de peerassessor en aan de medestudent meegegeven.

Het gaat bijvoorbeeld om de volgende vragen:

1. Welke tip of welk advies zou je je medestudent willen geven op basis van alle informatie die je van hem hebt gekregen? Doe dat vanuit je eigen ervaring, dus onderbouw dat vanuit je eigen portfolio.
2. Welke sterk punt heb je bij de ander geconstateerd, dat jij zelf zou willen meenemen, dus welk advies geef jij jezelf op basis van de ervaring van je medestudent?
3. Tot slot, het doel van dit assessment is te bekijken of je (grotendeels) voldoet aan competentie 1 tot en met 5 en 7. De kern daarvan is: kun je contact maken met leerlingen, kun je hen instructies geven en kun je ze begeleiden in hun leerproces? Je bent pas echt competent hierin als je jezelf ook zodanig kunt sturen dat je daarin steeds beter wordt en dat je ook aan anderen kunt uitleggen, waarom je voor een bepaalde aanpak kiest. Nu is het zo dat iedere docent andere instrumenten inzet om hetzelfde resultaat met de leerlingen te bereiken. De een is pedagogische erg sterk en de ander juist didactisch of organisatorisch enz. Kun je aangeven welke competentie bij je medestudent het sterkst ontwikkeld is en welke bij jezelf?

De totale duur van het assessment is ongeveer 4 uur.

Het programma van het assessment ziet er als volgt uit:

- Het begint met het lezen van het portfolio van de medestudent en het opstellen van vragen waar nog extra toelichting op wilt hebben. Duur 1 uur.

- Daarna heeft de student 15 minuten om zijn spullen klaar te zetten voor de presentatie
- Daarna zijn de presentaties van de proeve van bekwaamheid en portfolio. Duur 20 minuten per student (in totaal 40 minuten).
- Na de presentatie is er 20 minuten om het criterium gericht interview voor te bereiden (incl. pauze). De assessoren overleggen in deze tijd over welke competenties ze nog vragen gaan stellen. De student doet hetzelfde.
- Daarna volgt het criterium gericht interview. Duur 20 minuten per student (in totaal 40 minuten).
- Na het interview hebben de assessoren ongeveer twintig minuten per student nodig om een eindadvies op te stellen (in totaal 40 minuten). De student schrijft in die tijd de antwoorden op van de peerassessoren en bespreekt deze met de medestudent.
- Vervolgens neemt elke assessor één student apart om de uitslag mee te delen. Daarna geeft de student daarop een reactie. Duur ongeveer 15 minuten.
- Aan het eind vult de student een evaluatieformulier in.

Het programma van de assessor loopt hier parallel aan. De assessor krijgt één uur leestijd per portfolio direct voorafgaand aan de assessmentsessie, presentatie en bespreking.

Bij dit assessment met peerassessoren, is de andere student tijdens de presentatie van de medestudent peerassessor. Hij/zij observeert de medestudent en stelt zijn indrukken naar aanleiding van het gelezen portfolio bij op basis van de nieuwe informatie verkregen uit de presentatie. Bij het CGI stelt de peerassessor vragen. Deze vragen zijn dan voorbereid tijdens het lezen van het portfolio en presentatie van de medestudent.

Ook in de afronding spelen de peerassessoren een rol. Hun bijdrage wordt meegenomen in de beoordeling. De peerassessor is niet verantwoordelijk voor de eindbeoordeling van de medestudent. De antwoorden op de drie vragen worden aan de assessoren gegeven om mee te nemen in hun beoordeling en aan de medestudent als een ontwikkelingsgericht advies.

Voorbeeld 2 Assessment afstudeerbekwaam zonder peerassessor

Uiterlijk drie weken voor het tijdstip van de bekwaamheidsproef vraagt de student aan de mentor goedkeuring voor deelname aan de bekwaamheidsproef. Daarvoor wordt aanmeldingsformulier BP2 gebruikt. Na ondertekening door de mentor wordt het aanmeldingsformulier samen met de videocompilatie (in tweevoud) ingeleverd bij het onderwijsbureau. Assessoren geven schriftelijk feedback; met behulp van deze feedback bereidt de student zich voor op het gesprek. De assessoren bereiden het assessment dus niet voor op de assessmentdag zelf, wat op die dag tijdwinst oplevert.

Het assessment duurt 45 minuten. Bij het gesprek zijn twee assessoren aanwezig: een opleidingsassessor en een veldassessor. Het gesprek start met een presentatie van het portfolio en een videopresentatie waarbij de student ingaat op de ontvangen feedback. Daarna beantwoordt de student vragen van de assessoren naar aanleiding van het portfolio, de video en de presentatie.

In voorbeeld 2 bereiden de assessoren het assessment op een ander moment voor. Dit betekent tijdwinst op de assessmentdag zelf.